

Yhdessä kotoutuva Oulu

Kotoutumishjelma 2022-2025

SISÄLLYS

ESIPUHE	3
JOHDANTO.....	4
1. HYVÄT VÄESTÖSUHTEET JA OSALLISUUS	8
2. ASUMINEN JA YMPÄRISTÖ.....	11
3. VAPAA-AJAN PALVELUT	13
4. LAPSIPERHEIDEN PALVELUT	16
5. NUORET	22
6. AIKUISTEN PALVELUT	26
7. SEURANTA	37

Graafinen suunnittelu: Sara Kurtti, Painatuspalvelut, Monetra Oulu Oy

Paino: Monetra Oulu Oy, Painatuspalvelut

Kuvat: Oulun kaupungin kuvapankki, Adobe Stock, Maahanmuuttovirasto, Sara Kurtti

ESIPUHE

Yhdessä kotoutuva Oulu 2022-2025 -kotoutumisohjelma hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa syksyllä 2021. Kotoutumisohjelma perustuu lakiin kotoutumisen edistämisestä ja päivitetään neljän vuoden välein.

Oulun kaupungin ohjelmassa on viisi teemaa, jotka ovat yhdenvertaisuus, lapset ja nuoret, väestöryhmien välinen vuorovaikutus, vaikuttaminen ja osallisuus sekä osaaminen ja työllistyminen.

Oulu julkaisi marraskuussa 2021 uuden kaupunkibrändin; Oulu on pohjoinen, inhimillinen ja älykäs. Osaava pohjoinen teknologiakaupunki nojaa edelleen vahvuuteensa eli älykkyyteen, mutta sen rinnalle nousee entistä selkeämmin myös inhimillisyys. Inhimillisyys korostuu myös kotoutumisohjelmassa teemassa yhdenvertaisuus.

Koronaepidemia on vaikuttanut erityisesti lapsiin ja nuoriin. Etäopetus, ajanviettopaikkojen sulkeminen ja rajoitukset harrastustoiminnassa ovat karsineet nuorison keskinäistä yhteydenpitoa ja häirinneet säännöllistä elämänrytmiä. Epidemian myötä annetut rajoitukset ovat aiheuttaneet työttömyyttä ja terveyshuolia, jotka väistämättä näkyvät lapsissa ja nuorissa. Tässä tilanteessa maahanmuuttajalasten ja -nuorten kotoutuminen on erityisen haastavaa ja tämä on huomioitava kotoutumisen suunnittelussa ja toteutuksessa. Kaikki lapset ja nuoret ovat tärkeitä.

Väestöryhmien välinen vuorovaikutus, vaikuttaminen ja osallisuus ovat teemoja, joiden ytimessä on ihmisten välinen kommunikaatio. Kommunikaation puute johtaa eriytymiseen,

väärinymmärryksiin ja vaikuttamismahdollisuuksien kaventumiseen. Hyvä kommunikaatio taas lisää yhteyksiä, keskinäistä ymmärrystä ja antaa tunteen siitä, että ihmisellä ja asioilla on merkitystä. Kotoutumisohjelma korostaa, miten tärkeää on puhua, kuulla ja ennen muuta kuunnella.

Monilla toimialoilla on pula osaavasta työvoimasta. Tämä näkyy myös julkisella kuin yksityisilläkin aloilla. Ongelmat työvoiman saatavuudessa lisääntyvät tulevina vuosina. Tarvitsemme enemmän niin työperäistä maahanmuuttoa kuin opiskelijoita ulkomailta. Kotoutumisen merkitys kasvaa ja siinä onnistuminen parantaa Oulun edellytyksiä menestyä, kasvaa ja kehittyä.

Kotoutumisohjelma on tehty vuosille 2022-2025. Ohjelmakaudella toteutuu merkittävä uudistus, sosiaali- ja terveystalouden järjestäminen siirtyä kunnista ja kuntayhtymistä uusille hyvinvointialueille. Kotoutumisessa sosiaali- ja terveystaloudet ovat merkittävässä asemassa. On erittäin tärkeää, että hyvinvointialueen ja kuntien välinen yhteistyö toimii.

Tämä kotoutumisohjelma päättyy vuonna 2025 ja siitä alkaa oululaisittain historiallinen Euroopan kulttuuripääkaupunkivuosi, Oulu2026. Kulttuuri yhdistää ihmisiä ja kansoja. Kulttuuri on paikallista ja kansainvälistä. Esimerkiksi taide eri muodoissaan puhuttelee kaikkia kieleen ja syntyperään katsomatta ja se voi auttaa meitä ymmärtämään toisiamme. Siitä kotoutumisessakin on lopulta kyse. Kulttuuri-ilmastonmuutos on alkanut. Oulu on astetta verran kansainvälisempi, luovempi ja inhimillisempi.

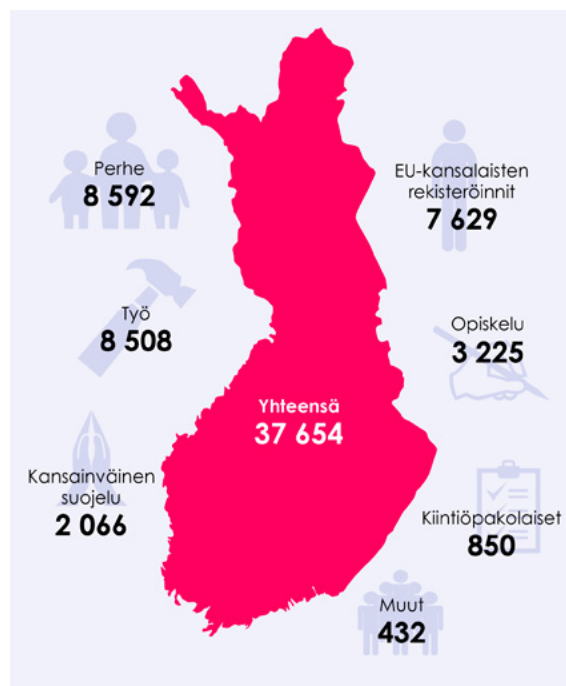
JOHDANTO

Oulu on pohjoisen Suomen elinvoimainen kasvukeskus ja maamme viidenneksi suurin kaupunki, jonka väestö lähikuntineen on ikärakenteeltaan koko Suomen nuorinta. 2020-luvun Oulu on myös yhä kansainvälisempi alueensa keskus, jonka 200 000 asukkaasta yli 9000 asukasta on ulkomaalaistaustaisia. Kyseisen, ikärakenteeltaan nuoren ja monikansallisen asukasryhmän edustajat ovat myös yhä tärkeämmässä roolissa alueen väestökasvun, ja täten myös tulevaisuuden Oulun rakentamisessa.

Päivitetyn **Yhdessä kotoutuva Oulu 2022–2025** kotoutumisohjelman laatiminen perustuu *Lakiin kotoutumisen edistämisestä (2010/1386)*. Ohjelma hyväksytään kunnan valtuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Ohjelman tarkoituksena on edistää kotoutumista ja monialaista yhteistyötä. Lain tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi sen tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. Kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja järjestetään osana kunnallisia peruspalveluja ja työ- ja elinkeinohallinnon palveluja sekä muina kotoutumista edistävinä toimenpiteinä. Kotoutumisohjelma otetaan huomioon myös kunnan talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa (Kuntalaki 110 §).

Kotoutumisohjelman valmisteluprosessissa on hyödynnetty sidosryhmäyhteistyötä ja asiantuntijakuulemisia. Ohjelman laatimiseen on osallistunut myös maahanmuuttajia ja muita toimijoita esimerkiksi työ- ja suunnittelu-työpajojen, sekä

seminaarien avulla. *Yhdessä kotoutuva Oulu* -ohjelmassa tuodaan esiin strategisen tason linjauksia, joilla edistetään yhdenvertaisuuden toteutumista kaupungin toiminnassa ja palveluissa, sekä luodaan maahanmuuttajille mahdollisuuksia päästä osaksi vastaanottavaa yhteiskuntaa.

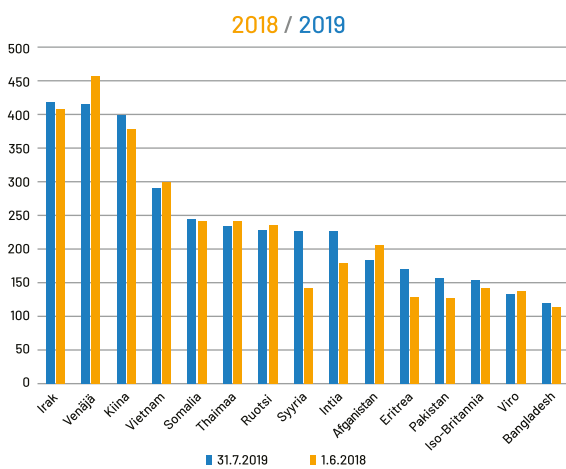

Lähde: Maahanmuuttovirasto

Oulun elinvoimaisuuden ja kasvun kannalta onnistunut kotoutuminen on tärkeää, sillä yleiseurooppalaisena ilmiönä väestön vanheneminen on yksi merkittävimmistä haasteista, joka kohdistuu muiden hyvinvointivaltioiden tavoin myös Suomeen. Väestön vanhenemisesta syntyvää kestävyysvajetta onkin työ- ja elinkeinoministeriön suunnitelmien mukaisesti tarkoitus paikata työperäisellä maahanmuutolla, joka on pysynyt suurimpana selittäjänä tekijänä maahanmuutolle

Suomessa. Yhteiskunnan vastaanottavuus ja palveluiden saavutettavuus ovat avainasemassa kansainvälisten osaajien saatavuuden ja viihtyvyyden edistämisessä.

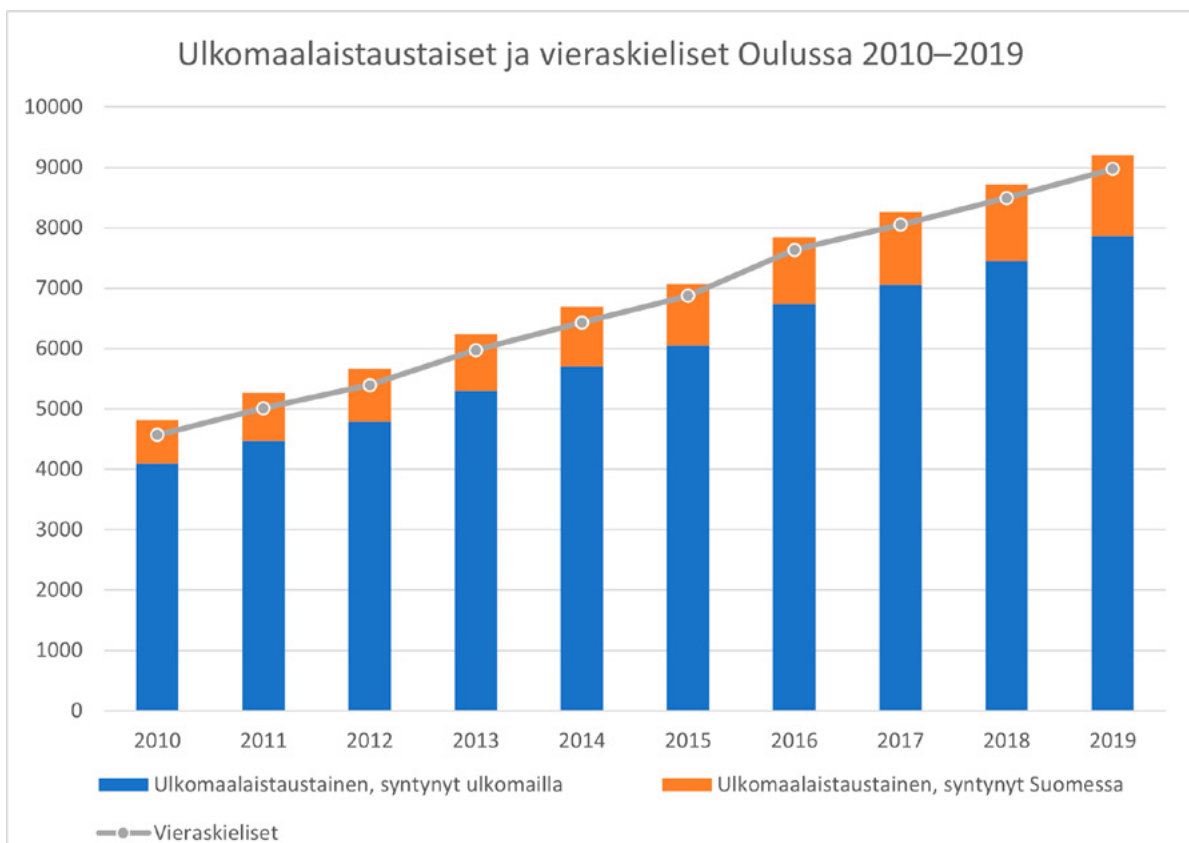
Maahanmuuttajalle ei ole yhtä vakiintunutta määritelmää, vaan maahanmuuttajien määrä Suomessa vaihtelee riippuen siitä, tarkastellaanko ulkomaan kansalaisten vai vieraskielisten määrää. Tässä asiaa on tarkasteltu sekä ulkomaalaistaustaisten että vieraskielisten osalta.

Oulun väestö oli vuoden 2019 lopussa 205 489 henkilöä. Ulkomaalaistaustaisia eli syntyperältään ulkomaalaisia oululaisia oli vuoden 2019 lopussa 9 209. Tämä oli 4,5 % kaupungin koko väestöstä.

Vuoden 2019 lopussa 8 977 oululaisella oli rekisteröity äidinkielenä jokin muu kieli kuin suomi, ruotsi tai saame. Kaikista oululaisista heidän osuutensa oli 4,4 %. Väestön määrä Oulussa kasvoi vuoden 2019 aikana 1922 henkilöllä. Ulkomaalaistaustaisten määrä kasvoi 491 henkilöllä (osuus väestönkasvusta oli 26 %). Vieraskielisten määrä kasvoi vuoden aikana 411 henkilöllä (osuus väestönkasvusta oli 21 %).

Oulussa asui ulkomaalaistaustaisia 139 eri taustasta. Oulussa vieraskielisten yleisin äidinkieli oli venäjä, jota puhui äidinkielenään 1 064 henkilöä vuonna 2019. Seuraavaksi suurimmat ryhmät olivat arabian-, englannin-, kiinan-, somalin- ja vietnaminkieliset. Lähes puolet vieraskielisistä puhui äidinkielenään jotakin näistä kuudesta yleisimmästä kielestä. Muu äidinkieliä valikoima on monipuolinen. Oulussa puhuttiin 97 eri vierasta

kieltä vuonna 2019. Näistä alle 100 hengen kieli-ryhmiä oli 77.

Oulun kotoutumistoimia ohjaa laki kotoutumisen edistämisestä, jonka tarkoituksena on tukea ja edistää maahanmuuttajien kotoutumista, sekä osallistumista suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Kotoutuminen on yksilöllinen prosessi, joka edistää maahanmuuttaneen osallisuutta ja yhdenvertaista asemaa yhteiskunnan toiminnassa. Kotoutuminen edellyttää maahanmuuttaneen omaa aktiivisuutta, yhteiskunnan vastaanottavuutta ja vastaanottavuuden kehittämistä viranomaisten ja muiden toimijoiden yhteistyönä.

Kotoutumista voidaan tarkastella esimerkiksi rakenteellisen kotoutumisen (työllisyys, asuminen, koulutus, terveys ja hyvinvointi), kulttuurisen kotoutumisen (kielen tai kielten oppiminen, oikeuksien ja velvollisuuksien ymmärtäminen ja omaksuminen), vuorovaikutuksellisen kotoutumisen (sosiaalisten suhteiden ja verkostojen rakentuminen) sekä samaistumisen ja identiteetin (yhteenkuuluvuus samaan yhteiskuntaan kuuluvien ihmisten kanssa) kannalta. EU-yhteyksissä kotoutuminen määritellään kaksisuuntaisena muuttumisen prosessina, jossa yhteiskunta muuttuu väestön monimuotoistuessa ja maahanmuuttanut hankkii yhteiskunnassa tarvittavia tietoja ja taitoja.

Oulun kotoutumisohjelmassa tarkastellaan erityisesti kyseisen lain kunnille määrittämiä vastuita, jonka pohjalta Oulu suunnittelee ja seuraa paikallistasolla tapahtuvaa kotoutumisen edistämistä. Esimerkiksi kaupungin peruspalvelujen piirissä huomioidaan niiden yhdenvertainen toteutuminen myös maahanmuuttajataustaisille oululaisille, minkä lisäksi Oulussa huolehditaan myös muiden kotoutumislain mukaisten toimenpiteiden ja palveluiden toteutumisesta. Laki kotoutumisen edistämisestä määrittelee näiksi palveluiksi ohjauksen ja neuvonnan, henkilökohtaisen alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman laadinnan, kotoutumiskoulutuksen ja erityisryhmille heidän tarvitsemansa palvelut. Lain vaatimusten mukaisesti kaupunki huolehtii myös henkilöstönsä

kotoutumisosaisesta esimerkiksi koulutuksen keinoin.

Yhteiskunnan ilmapiiri ja vastaanottavuus vaikuttavat ratkaisevasti kotoutumisprosessiin. Edellisen OECD:n raportin mukaan Suomessa tulisi tehostaa erityisesti ulkomaalaistaustaisten asukkaiden integraatiota työmarkkinoiden kautta, ja kiinnittää erityishuomiota naisten ja lasten kotoutumiseen. Myös yleiseen asenneilmapiiriin tulee kiinnittää huomiota: Vaikka suurin osa Oulun maahanmuuttajille suunnatun, vuonna 2019 toteutetun kyselyn vastaajista pitikin Oulua kotinaan, vastauksissa nousi esille myös ongelmia juurikin ympäröivän yhteiskunnan asenteisiin liittyen. Kotoutumisen onnistumiseksi onkin tärkeää, että väestösuhteita kehitetään edistämällä asukkaiden välistä vuorovaikutusta.

Tärkeää on myös kehittää viestintää tunnistettujen tarpeiden ja saadun palautteen pohjalta. Vaikka palveluja ja vapaa-ajantekemistä on hyvin tarjolla, ilman tehokasta viestintää niiden pariin ei välttämättä edes löydetä. Monikieliseen, yhdenvertaisesti asukkaat tavoittavaa viestintää kehitetään Oulussa koko ajan, jotta jokaisella oululaisella olisi tasavertaiset mahdollisuudet saada tietoa kaupungin palveluista ja tapahtumista, ja täten myös helpompi osallistua.

Oulun kotoutumisohjelmassa pyritään keskittymään toimiin, jotka edistävät ulkomaalaistaustaisten lasten, nuorten, aikuisten ja perheiden kotoutumista ja integraatiota vastaanottavaan yhteiskuntaan, sekä yksilöiden henkistä ja fyysistä hyvinvointia. Näihin liittyen ohjelmassa käsitellään hyvien väestösuhteiden ja yksilöiden osallistumisen edistämistä yhteiskunnassa, joihin voidaan ratkaisevasti vaikuttaa myös kaupungin asuntopolitiikalla. Lisäksi ohjelmassa tarkastellaan Oulun vapaa-ajan palvelujen piirissä tehtyjä yhdenvertaisuutta edistäviä toimia. Seuranta näihin teemoihin liittyen toteutetaan viimeisessä pääluvussa esitettyjen indikaattoreiden ja mittareiden pohjalta.

KOTOUTUMISOHJELMAN PÄIVITYKSESTÄ VASTAAVA TYÖRYHMÄ:

1. Arja Heikkinen, hyvinvointipalvelut, puheenjohtaja
2. Priyanka Sood , sivistys ja -kulttuuri-palvelut , valmistelija ja sihteeri
3. Anu Holappa, hyvinvointipalvelut
4. Nina Himsworth, Business Oulu
5. Anne Rännäli-Kontturi, konsernipalvelut
6. Jukka Kokkinen, yhdyskunta ja ympäristöpalvelut
7. Kela Panu, sivistys- ja kulttuuripalvelut
8. Arto Willman, sivistys- ja kulttuuripalvelut
9. Erwin Fischer, Maahanmuuttajaneuvosto

Oulun vuoteen 2026 ulottuvan kaupunkistrategian painopisteissä tuodaan esille, että kaupunki pyrkii kasvamaan ja kehittymään kansainvälisemmäksi, sekä lisäämään niin veto- kuin pitovoimaansaakin. Näiden edistäminen on ratkaisevaa Oulun kilpaillessa kansainvälisistä osaajista niin muiden valtioiden, kuin kaupunkienkin kanssa.

Kaupunkistrategian määrittämien arvojen mukaisesti Oulu on kaupunkina rohkea, reilu, sekä vastuullinen: Oulussa uskalletaan kokeilla uusia ratkaisuja ja toiminnassa otetaan huomioon kaikkien yhdenvertainen kohtelu ja mahdollisuuksien luominen tuleville sukupolville. Yhdessä kotoutuva Oulu -ohjelma tukeekin näiden arvojen edistämistä ja toteutumista. Hyvinvoivat, yhteiskunnan toimintaan aktiivisesti osallistuvat asukkaat luovat perustan elinvoimaiselle, turvalliselle ja kansainvälisesti houkuttelevalle Oululle niin nyt, kuin tulevaisuudessakin.

KOTOUTUMISOHJELMAA OHJAAVAT PERIAATTEET:

1. Oulu tarjoaa kaikille maahanmuuttajille yhdenvertaisesti kotoutumista edistävät palvelut.
2. Jokaiselle lapsella ja nuorella on oikeus kehittyä, kasvaa ja tavoitella unelmiaan.
3. Oulu edistää eri väestöryhmien välistä vuorovaikutusta.
4. Jokaisella oululaisella on mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua.
5. Oulussa tuetaan jokaisen mahdollisuutta kehittää osaamistaan ja työllistyä.

1. HYVÄT VÄESTÖ- SUHTEET JA OSALLISUUS

Väestösuhteet ovat yhteiskunnalliseen toimintaan ja ihmisten väliseen luottamukseen vaikuttava tekijä, joka voidaan ottaa tavoitteeksi lähes kaikessa ihmisten arkeen liittyvän toiminnan suunnittelussa. Väestösuhteiden huomioiminen on erityisen tärkeää, kun tarkastellaan esimerkiksi kotoutumiseen, turvallisuuteen tai syrjäytymiseen liittyviä kysymyksiä. Tätä myös tuetaan Suomessa lailla kotoutumisen edistämisestä sekä yhdenvertaisuuslailla, sillä jokaisella henkilöllä taustasta riippumatta tulee olla tasaveritaiset mahdollisuudet osallistua yhteiskunnan toimintaan.

Kuvio 1: Hyvät väestösuhteet muodostuvat asenteista, turvallisuudesta, osallistumisesta ja vuorovaikutuksesta.

Väestösuhdepolitiikka kohdistuu koko väestöön ja sillä on yhteys ihmisten välisen yhdenvertaisuuden edistämiseen. Ihmiset eivät ole pelkästään erilaisten yhteiskunnallisten ryhmien (kuten etniset, uskonnolliset tai vammaisryhmät jne.) edustajia vaan heillä on useita merkityksellisiä suhteita, joiden kautta yhteys ympäristöön syntyy.

Väestösuhdepolitiikan keskeisiä muotoja ovat esimerkiksi asenteisiin vaikuttaminen, eri väestöryhmiin kuuluvien ihmisten turvallisuuden edistäminen, ryhmien vuorovaikutusta lisäävät ja parantavat toimenpiteet eri politiikanaloilla, konfliktinratkaisu- ja sovittelumenetelmien käyttäminen, asumisen segregaaion ehkäisy sekä eri väestöryhmien osallisuutta tukevat toimenpiteet. Seurantaa väestösuhteiden kehittymisestä toteutetaan esimerkiksi kyselyjen avulla, joiden tulosten perusteella suunnitellaan kaupungissa tarpeelliset jatkotoimenpiteet.

ASENTEET

Hyvien väestösuhteiden rakentuminen on prosessi, jonka perusta rakentuu vastaanottavan yhteiskunnan asenteiden pohjalte. Myönteinen asennoituminen on yksi tärkeimmistä kotoutumista edistäviä tekijöitä, kun taas kielteinen asennoituminen on erityisen suuri yksilön hyvinvointiin laajemminkin vaikuttava uhka, kuten rasismi ja rodullistaminen.

Oulussa edistetään eri ryhmien välistä kunnioitusta ja luottamusta, tehdään toimia ennakkoluulojen kitkemiseen, ja näiden myötä lisätään laajempaa monimuotoisuuden arvostamista kaupungin sisällä. Asenneilmapiiriin tilaa seurataan kyselyillä, joiden tulosten mukaan vuonna 2020 yli 80 % kaupungin ulkomaalaistaustaisesta väestöstä koki Oulun kodikseen. 210 henkilön vastauksissa korostuivat erityisesti ihmissuhteiden, yhteiskunnallisen ilmapiirin ja mielekkään tekemisen merkitys yksilöiden hyvinvoinnille.

Alueellinen toimija hyvien väestösuhteiden edistäjänä on Pohjois-Suomen Etnisten suhteiden neuvottelukunta (ETNO), joka ylläpitää avointa vuoropuhelua etnisten ryhmien ja viranomaisten välillä. Vuonna 2015 perustetulla Oulun maahanmuuttajaneuvostolla on myös suuri rooli kaupungin asenneilmapiiriin vaikuttamisessa. Sen roolina on asiantuntijatoimielimenä edistää maahanmuuttajien osallistumista kunnalliseen päätöksentekoon. Tärkeä tehtävä asenteisiin vaikuttamisessa on myös uskonnollisten yhteisöjen foorumilla, joka pyrkii lisäämään vuoropuhelua ja kunnioitusta eri uskontokuntien edustajien välillä.

TURVALLISUUS

Myönteinen asennoituminen ennaltaehkäisee lieveilmiöitä, kuten esimerkiksi vihapuhetta ja -rikkoksia, ja täten vahvistaa kaikkien kuntalaisten turvallisuuden tunnetta. On tärkeää, että jokainen oululainen uskaltaa olla oma itsensä ja kokee olonsa turvalliseksi niin fyysiseltä, henkiseltä kuin sosioekonomiseltakin kannalta. Olennaista on myös se, että jokainen asukas ymmärtää omat oikeutensa ja tietää, miten niitä voidaan toteuttaa.

Hyviä väestösuhteita ja turvallisuutta edistetään esimerkiksi kaupungin asuntopolitiikalla. Oulun kaupunki tekeekin töitä estääkseen asuinalueiden segregatiota, sekä edistääkseen lähimmäisajattelua niin uusissa lähimmäiskortteleissa kuin muissakin oululaisissa asuinyhteisöissä. Naapureiden avointa kohtaamista, keskustelua, toisten

huomioimista ja vastavuoroista auttamista edistetään kaupungissa esimerkiksi *Auttava yhteisö* -hankkeen avulla. Tämä vähentää Oulun asukkaiden ja väestöryhmien välistä vastakkainasettelua ja poistaa samalla jännitteitä, mikä on tärkeää, sillä arjen tukea tarvitaan myös naapureilta ja asuinyhteisöltä. Onnistunut kotoutuminen ja yhteiskuntaorientaatio turvaavat sen, että maahanmuuttanut tietää suomalaisen lainsäädännön sekä oikeudet ja vastuut, mikäli hän joutuu rikoksen uhriksi, todistajaksi tai syyllistyy itse rikokseen.

VUOROVAIKUTUS

Kun yksilö kokee olonsa turvalliseksi, tämä mahdollistaa vuorovaikutuksen muun yhteisön, sekä esimerkiksi viranomaisten kanssa. Vuorovaikutuksen puute voi johtaa eri yhteisöjen eriytymiseen, ja tätä kautta lisätä ennakkoluuloja ryhmien välillä.

Kaupungin palvelut, kuten esimerkiksi päiväkodit, koulut ja kirjastot, ja niihin liittyvä vuorovaikutus ja osallisuus ovat keskeisiä kuntalaisen arjessa. Kaupungissa hyödynnettäviä vuorovaikutusta ja osallisuutta edistäviä toimintamalleja ja -menetelmiä palveluissa ovat esimerkiksi palvelumuotoilu, kokemustoiminta sekä kehittäjä-asiakkaat. Kaupunki pyrkii myös palvelujen digitalisoinnilla tukemaan joustavaa asiointia, osallistumista ja vuorovaikutusta.

Vuorovaikutussuunnitelmassa on asetettu useita, mitattavia toimenpiteitä koskien asukkaiden ja sidosryhmien osallisuutta ja vuorovaikutusta Oulussa. Viestintää ja vuorovaikutusta eri kielillä ja monipuolisesti asukkaiden yhdenvertaisia osallisuusmahdollisuuksia tukemalla halutaan tehdä Oulusta mahdollisimman toimivaa ja yhdenvertaista kaupunkia kaikille asukkaille.

OSALLISTUMINEN

Turvallinen ja vastaanottava elinympäristö mahdollistaa sen, että yksilö kykenee ja haluaa osallistua ympäröivän yhteiskunnan toimintaan.

Olennaista ulkomaalaistaustaisten kohdalla on pohtia erityisesti sitä, mikä motivoi yksilöitä osallistumaan toimintaan, ja mitä esteitä yksilöiden osallistumiselle on havaittavissa.

Työelämä kuuluu tärkeimpiin osallisuutta edistäviin tekijöihin, mutta tämän lisäksi merkittävää on myös se, mitä vapaa-ajalla tapahtuu. Esimerkiksi järjestö-, vapaaehtois-, harrastus- ja muu vapaa-ajantoiminta ovat tärkeitä osallisuuden kokemuksia tuottavia väyliä. Tärkeää on myös panostaa yhteistoimintaan ja tätä kautta vuorovaikutuksen toteutumiseen ulkomaalaistaustaisten ja kanta-väestön välillä.

Yksi tärkeimmistä osallistumisen indikaattoreista onkin se, kuinka aktiivisesti ihmiset osallistuvat yhteiskunnan toimintaan: Vuonna 2020 toteutetun kyselyn mukaan yli 40 % Oulun maahanmuuttajista toimi aktiivisesti vapaaehtoistoiminnassa, mutta toisaalta yli 40 % vastaajista ei ollut edes tietoisia Oulun kulttuuritapahtumista. Oulun tavoitteena onkin kasvattaa ulkomaalaistaustaisten osallistumisaktiivisuutta erityisesti kehittämällä viestintää vastaamaan yhä paremmin kyseisen ryhmän tarpeita.

Myös luottamus demokratiaa ja poliittisia instituutioita kohtaan on olennaista, sillä tämä mahdollistaa täysivaltaisen osallistumisen yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Maahanmuuttajaneuvosto on tärkeä väylä koko kunnan tasolla tapahtuvaan vaikuttamiseen, sillä se vaikuttaa konkreettisesti Oulun päätöksentekoon tekemällä kaupunginhallitukselle aloitteita ja esityksiä, sekä seuraamalla maahanmuuttajille tarkoitettujen palveluiden saavutettavuutta ja maahanmuuttajapoliittisten asioiden kehitystä. Lisäksi maahanmuuttajaneuvosto edistää yhteistoimintaa viranomaisten ja maahanmuuttajien sekä heidän järjestöjensä välillä.

Kotoutumishjelman toteuttaminen vaatii monialaisen yhteistyön tiivistämistä eri toimijoiden välillä. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi on aloitettu kaupunkivetoisesti yhteistyö, jossa pyritään selkeyttämään kaupungin ja kolmannen sektorin yhteistyörakenne, teemoittamaan yhteistyötä asiakaslähtöisesti ja vahvistamaan hankeyhteistyötä. Koordinaation tiivistämisellä pyritään palvelutarpeiden yhteiseen tunnistamiseen, työnjaon selkiyttämiseen, päällekkäisyyksien poistamiseen ja kehittämistä tukevan yhteistoiminnan vahvistamiseen.

Kuvio 2: Oikeusministeriö on kehittänyt hyvien väestösuhteiden teoriaa ja politiikkaa. Työtä on tehty sekä hankerahoituksella (Good Relations- ja Trust-hankkeet) että osana Etnisten suhteiden neuvottelukunnan työtä.

2. ASUMINEN JA YMPÄRISTÖ

Jokaisella asukkaalla on oikeus omia tarpeita vastaavaan asuntoon ja turvalliseen elinympäristöön, mihin vaikutetaan Oulussa aktiivisesti kaupungin asuntopolitiikalla. Onnistunut asuntopolitiikka on olennaisessa roolissa kotoutumisprosessissa; sillä voidaan edistää niin asukkaiden turvallisuuden tunnetta, kuin eri ryhmien keskinäistä vuorovaikutustakin. Ulkomaalaistaustaisten asukkaiden kohdalla pyritään varmistamaan,

että kaikilla on mahdollisuus asua omassa asunnossa sekä estämään asuinalueiden eriytymistä.

Oulussa yhdenvertaista asumista edistää tarjolla olevien asuntojen hyvä saatavuus sekä alhainen hintataso muihin Suomen kasvukeskuksiin verrattuna. Kaupunki osallistuu aktiivisesti yhdenvertaisen asumisen toteutumiseen ja vuonna 2016 käyttöön otetulla asuntojen välivuokrauksen

toimintamallilla. Välivuokrauksessa kaupunki vuokraa asuntoja yksityisiltä asunnon omistajilta eri puolilta kaupunkia ja vuokraa ne edelleen oleskeluluvan saaneille turvapaikan hakijoille.

Asumisneuvontaa on annettu Oulussa vuodesta 2019. Tavoitteena on puuttua asunnon ongelmien mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Oulun kaupunki osallistuu muiden suurten kaupunkien kanssa yhteistyöohjelmaan asunnottomuuden puolittamiseksi vuoteen 2023 mennessä. Yhteistyöohjelmassa laaditaan kaupunkikohtainen laaja ja kokonaisvaltainen suunnitelma asunnottomuuden vähentämiseksi. Oulussa toimii asunnottomuustyön yhteistyöverkosto, jossa on edustusta kaupungin eri toimialoilta, palveluntuottajilta, järjestöistä, talous- ja velkaneuvonnasta sekä rikosseuraamusalalta.

Asunnottomuuden torjunnassa tiivis yhteistyö vuokrataloyhtiöiden kanssa on tärkeää. Vuokrataloyhtiöiden ja kaupungin yhteistyötä tuetaan muun muassa useilla tapaamisilla vuosittain. Erityisasumisen verkostossa käsitellään asumiseen liittyviä ongelmia ja pohditaan yhteisiä keinoja asunnon saannin kannalta haasteellisessa tilanteessa olevien asuttamiseksi kaupungin asiantuntijoiden, vuokrataloyhtiöiden sekä erityisryhmien kanssa toimivien tahojen kanssa. Verkostossa käsitellään yhtenä teemana myös naapurussovittelua ja konfliktien syntymisen ehkäisemistä asuinyhteisöissä.

Oulun tavoitteena segregaaation torjunnassa on edistää monipuolisten asuntotyyppien ja asuntojen hallintamuotojen jakaamaa sekä erilaisten asukkaiden asumista kullakin alueella, mikä mm. lisää eri taustoista tulevien ihmisten vuorovaikutusta keskenään. Oulussa ei myöskään varata vuokra-asuntokannasta omia laajempia kokonaisuuksia erityisryhmille, ja tuettua vuokra-asumista erityisryhmille toteutetaan pääsääntöisesti muun asuntokannan joukkoon.

3. VAPAA-AJAN PALVELUT

Vapaa-ajan toiminta on avainroolissa osana ulkomaalaistaustaisten asukkaiden kokonaisvaltaista kotoutumista, sillä tämä mahdollistaa yksilön osallistumisen ja vuorovaikutuksen vastaanottavan yhteiskunnan kanssa sekä tukee tehokkaasti niin ihmisen henkistä kuin fyysistäkin hyvinvointia. Oulun kaupunki tarjoaakin lukuisia eri vapaa-ajan palveluita kaikille asukkailleen sopivassa muodossa, ja pyrkii täten edistämään myös eri taustoista tulevien asukkaiden yhteistoimintaa keskenään. Kaupungin vapaa-ajan palveluihin kuuluvat liikuntapalvelut, sekä monipuoliset kulttuuripalvelut, joita tarjoavat esimerkiksi Oulun kirjastot, sekä kulttuuritalo Valve.

Oulun kaupungin liikuntapalvelut osallistuu kotoutumiseen tuottamalla monipuolisia liikunnan ohjauspalveluja kaikille oululaisille. Palveluita olikin vuonna 2019 toteutetun kyselyn mukaan käyttänyt yli puolet kaupungin maahanmuuttajataustaisesta väestöstä. Liikuntapalvelujen saavutettavuutta edistetään järjestämällä ulkomaalaistaustaisille oululaisille tuettuja neuvonta- tai ohjauspalveluja sekä tutustumismahdollisuuksia, jotta siirtyminen omatoimiseksi liikunnan harrastajaksi tai ohjattujen ryhmien asiakkaaksi sujuisi vaivattomasti.

Saavutettavuutta edistää myös maahanmuuttajien liikunnasta sekä kotoutumisesta erikseen vastaava liikunnanohjaaja. Maahanmuuttajataustaisille asukkaille järjestetään säännöllistä liikuntaneuvontaa sekä erilaisia infotilaisuuksia, joissa

kerrotaan harrastamisen mahdollisuuksista, liikuntapaikkojen toimintatavoista ja kaikille avoimista liikuntatapahtumista.

Liikuntapalvelut järjestää yhdessä muiden toimijoiden kanssa myös kohdennettua ohjattua liikuntaa maahanmuuttajaryhmille. Esimerkiksi maahanmuuttajalapset ovat mukana esikoululaisille ja 1.–6. vuosiluokille suunnatussa uinninopetuksessa, jossa tarvittaessa järjestetään uinnin lisä- ja tukiovetusta. Liikuntapalveluissa järjestetään tarvittaessa myös erityisesti maahanmuuttajille suunnattuja uimakouluja ja vesiliikuntakursseja. Nuorten Junior Action ja Action-toiminta tarjoaa 7–19-vuotiaille lapsille ja nuorille mahdollisuuden ohjattuun ja maksuttomaan liikunnan harrastamiseen. Lisäksi tavoitteena on edistää myös ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten osallistumista kaikille avoimiin leiri- ja liikuntatoimintoihin.

Oulu on lisäksi myös rikkaan ja monipuolisen kulttuurielämän omaava elinvoimainen kaupunki. Kuten Oulun vuodelle 2030 ulottuvassa kulttuuristrategiassa todetaan, kulttuuri tulee nähdä yhteisöllisyyden rakentajana: Oulun tavoitteena onkin palvella yhä paremmin monikielistä asiakaskuntaa myös tällä saralla, mikä edistää niin alueen vieraskielisten asukkaiden asemaa, kuin myös kehittää kaupunkia eteenpäin esimerkiksi kansainvälisenä matkailukohteena. Oulu on vuoden 2026 Euroopan kulttuuripääkaupunki ja yhtenä pääteemana on *kulttuuri-ilmastonmuutos*.

Tavoitteena on monimuotoistaa oululaista kulttuurikenttää niin saavutettavuuden kuin tarjonnan osalta.

Oulun kaupunginkirjaston roolia kotoutumisen tukena on kehitetty eteenpäin vuonna 2019 toteutetun *Lähikirjasto kotouttamisen tukena* -hankkeen haastattelututkimuksen avulla, johon osallistui 269 maahanmuuttajaa. Yksi tärkeimmistä kirjaston tehtävistä on mahdollistaa suomen kielien opiskelu, jota edistetään esimerkiksi *Punaisen Ristin* ja *Villa Victorin* kanssa yhteistyössä toteutetun kielikahvilan avulla. Maahanmuuttajaryhmille järjestetään myös tulkattuja tutustumisvierailuja kirjastoihin yhdessä Villa Victorin ja maahanmuuttajajärjestöjen kanssa. Palveluiden saavutettavuutta ja tunnettavuutta pyritään

edistämään myös esimerkiksi kirjastoauton vierailuilla alueen vastaanottokeskuksissa.

Kirjastot tukevat myös ulkomaalaistaustaisten asukkaiden oikeutta toteuttaa ja ylläpitää omaa kulttuuriaan. Tätä varten kirjastoissa onkin tarjottu tiloja maahanmuuttajien omiin kulttuuritapahtumiin, sekä toteutettu yhteistyökumppaneiden kanssa monikulttuurisia tapahtumia. Lisäksi kirjastoissa on tarjottu kasvavissa määrin eri kielialueiden kirjallisuutta ja lehtiä yhä monikielisemmän asiakaskunnan tarpeisiin: Press Reader -palvelun kautta asiakkailta on pääsy yli 6 000:een painettuun sanoma- ja aikakauslehteen 120:sta eri maasta yli kuudellakymmenellä kielellä. Kirjasto tiedottaa aktiivisesti puolivuositain vaihtuvasta monikielisen kirjaston kokoelmasta ja

venäjänkielisen kirjaston aineistoista sekä kirjaston omasta vieraskielisestä kokoelmasta.

Yksi suurimmista esteistä vapaa-ajan toimintaan osallistumiselle laajemminkin on kyselyiden mukaan ollut kielimuuri, mikä estää tiedotteiden ymmärtämisen ja pahimmassa tapauksessa jopa toimintaan osallistumisen kokonaan. Esimerkiksi vuonna 2020 toteutetun kyselyn mukaan yli 42 % Oulun maahanmuuttajataustaisista asukkaista ei ollut tietoisia kaupungin kulttuuritapahtumista. Kielimuuri vaikuttaa osaltaan myös siihen, että kotoutumisohjelman kuuluvan ensimmäisen kirjastokäynnin jälkeen kirjastopalveluita käyttää aktiivisesti vain pieni osa maahanmuuttajista. Maahanmuuttajataustaisille asukkaille toteutetussa kyselyssä toistui näkemys, jonka mukaan palveluissa on keskitytty pääasiassa suomenkieliseen yleisöön.

Kirjastojen kohdalla monikieliseen viestintään on panostettu esimerkiksi sosiaalisessa mediasa, minkä lisäksi kohderyhmää on tiedotettu palveluista infotilaisuuksien avulla. Lisäksi kirjaston verkkosivuilta löytyy selkoesitteitä yhdellätoista

eri kielellä sekä vieraskielisiä videoita. Myös kulttuurikeskus Valve panostaa englanninkieliseen viestintään ja kulttuuripalveluihin. Lisäksi kulttuuripalvelujen henkilökunnan tietoisuutta kohderyhmän tarpeista lisätään, ja monialaisen yhteistyön mahdollisuuksia edistetään.

On tärkeää kehittää viestintää vastaamaan yhä paremmin vieraskielisten asiakkaiden tarpeita, missä tärkeä askel on *Mun Oulu* -verkkosivuille avattu tapahtumakalenteri, joka kokoaa esimerkiksi kaikki kaupungin kulttuuritapahtumat suomeksi ja englanniksi helposti löydettävään osoitteeseen.

Myös monikulttuurisuuskeskus Villa Victor järjestää erilaisia vapaa-ajan tapahtumia kohderyhmän tarpeisiin, kuten vuosittaisen *Värikäs Ravintola* -tapahtuman, itsenäisyyspäiväjuhlan, Suomen kansalaisuuden saaneiden juhlan ja *Welcome to Oulu* -tapahtuman, jossa esitellään kaupungin palveluita uusille oululaisille. Lisäksi monikulttuurisuuskeskus järjestää monipuolisesti tapahtumia ja retkiä yhteistyössä kaupungin eri toimijoiden, järjestösektorin, sekä oppilaitosten kanssa.

KULTTUURIPALVELUISSA MAAHANMUUTTANEIDEN KOTOUTUMISTA TUETAAN SEURAAVILLA TOIMENPITEILLÄ:

1. Kulttuuripalvelujen saavutettavuutta parannetaan lisäämällä monikielistä viestintää.
2. Edistetään maahanmuuttajien omien kulttuuritapahtumien toteutusta yhteistuotannoilla sekä tarjoamalla tiloja tapahtumien käyttöön
3. Järjestetään monikielisiä Oulu Sinfonian toiminnan esittelyjä sekä englanninkielisiä näyttelyopastuksia kulttuuritalo Valveella sekä museo- ja tiedekeskus Luupin kohteissa
4. Järjestetään tilaisuuksia, joissa kulttuuripalvelujen henkilökunnan on mahdollisuus tutustua maahanmuuttajien oman kulttuuritoiminnan tavoitteisiin

4. LAPSIPERHEIDEN PALVELUT

Oulu haluaa turvata kaikille lapsille yhdenvertaiset lähtökohdat hyvään ja turvalliseen elämään. Kaupungin lupausta tukee Suomen Unicefin Oululle myöntämä Lapsiystävällinen kunta (LYK)-tunnustus, jonka määrittämien kriteerien mukaisesti Oulu tukee jatkossakin lasten hyvinvointia, yhdenvertaisuutta ja osallistumismahdollisuuksia taustasta riippumatta. Lapsiystävällisen kunnan toiminta perustuu lapsen oikeuksien sopimukseen, joka koskee kaikkia alaikäisiä, ja jonka erityisessä keskiössä ovat haavoittuvassa asemassa olevat lapset.

Onnistuneen kotoutumisen kannalta on tärkeää, että kaupunki kiinnittää toiminnan ja palveluiden suunnittelussa ja resurssien kohdentamisessa erityishuomiota haavoittuvassa asemassa oleviin

lapsiin ja heidän perheisiinsä. Suunnittelussa ja toiminnan kehittämisessä käytetään eri ryhmiin kuuluvien lasten ja nuorten kokemustietoa ja näkemyksiä syrjinnän muodoista ja ulkopuolisuuden kokemuksista sekä eri ryhmien osalta eriteltyä tilastotietoa. Kaupunki myös huolehtii, että kaikilla lapsilla ja nuorilla on taustasta riippumatta mahdollisuus harrastuksiin ja mielekkääseen vapaa-aikaan.

Oulun kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ohjaa, johtaa ja kehittää lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia edistävää työtä. Suunnitelman avulla pyritään varmistamaan lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvän toiminnan suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus, pitkäjänteisyys sekä yhteistyö eri toimijoiden välillä.

Hyvinvointisuunnitelma konkretisoi Oulun kaupungin osalta ohjelman toteuttamista. Muut lasten, nuorten ja perheiden palveluja ohjaavat lakisääteiset ja suositusten mukaiset suunnitelmat ovat osa hyvinvointisuunnitelmaa.

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluita toteutetaan hyvinvointipalveluiden ja sivistys- ja kulttuuripalveluiden yhteistyönä. Alueellinen verkostomaisesti toteutettava perhekeskustointimallintamalli etenee neljällä alueella: itäinen, keskinen, pohjoinen ja eteläinen yhdessä toteutettava toimintana. Keskeinen tavoite on hyvinvoiva lapsi, nuori, vanhempi ja perhe. Vahvistamalla vanhemmuutta sekä vanhempana toimimista edistetään lapsen ja nuoren hyvinvointia, terveyttä ja osallisuutta

Ulkomaalaistaustaisten lasten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi on tärkeää, että kaupunki edistää näitä tavoitteita ja varmistaa, että lapsen kasvuympäristö tukee oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin. Lasten integroitumista yhteiskuntaan tuetaan esimerkiksi kouluttamalla henkilöstöä kotoutumis-, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasioihin, ja järjestämällä monialaisten asiantuntijoiden verkostoitumistapaamisia. Moniammatillinen yhteistyö korostuu erityisesti niillä suuralueilla, joissa ulkomaalaistaustaisia asuu suhteellisesti paljon.

Koska lapsi tarvitsee ympärilleen hyvinvoivan perheen ja vanhemmat tukiverkokeeseen, Oulun tavoitteena on kiinnittää erityishuomiota lapsiperheiden kotoutumiseen, voimavaroihin ja tavoitteisiin kokonaisuutena. Vuonna 2019 kaupungissa asui lähes 900 perhettä, joissa molemmat tai ainoa huoltajista olivat ulkomaalaistaustaisia, ja myös yli 800 perhettä, joissa toinen vanhemmistä on ulkomaalaistaustainen.

Oulun tavoitteena on erityisesti ehkäistä syrjäytymistä muun muassa kohdentamalla perhepalveluita varsinkin asuinalueille, joissa asuu paljon ulkomaalaistaustaisia perheitä. Kaupungin palvelut järjestetään aluemallin mukaisesti ja palveluiden

suunnittelussa kiinnitetään huomiota alueiden erityispiirteisiin. Erityisen tärkeää on laaja-alaisen moniammatillisen yhteistyön toteutuminen, jolla pyritään tukemaan perheiden hyvinvointia, jaksamista ja oikeuksien toteutumista.

VARHAISKASVATUS JA ESIOPETUS

Pohjaa hyvälle elämälle tulee rakentaa jo varhaislapsuudesta käsin, ja Oulun tavoite onkin aktiivisesti ehkäistä eriarvoisuutta aina varhaiskasvatuksesta alkaen. Kaupungin varhaiskasvatuksessa tehdään tiivistä yhteistyötä huoltajien kanssa, jotta yhdessä tuetaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Tavoitteena on saada yhä useampi ulkomaalaistaustainen lapsi varhaiskasvatuksen piiriin, lisätä huoltajien mahdollisuuksia osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin, sekä lisätä henkilökunnan osaamista kieli- ja kulttuuritietoisuuden osalta.

Kotoutumista edistetään tekemällä kielenkartoitus jokaiselle lapselle, jonka äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame, ja tämän perusteella suomi toisena kielenä (S2) -oppimissuunnitelma. S2-opetus sisällytetään lapsiryhmän päivittäiseen toimintaan lapsen tarpeiden mukaisesti. Suomen kielen oppimista tuetaan myös yksilö- ja pienryhmätoiminnan avulla. Suomi toisena kielenä kuuluu lapsen yleisen tuen piiriin. Suurimpien kieliryhmien lapsille järjestetään vuosittain oman äidinkielen opetusta. Lisäksi päiväkodin vieras-kieliset työntekijät voivat järjestää kielikerhoja omalla äidinkielellään, jos päiväkodissa on samaa äidinkieltä puhuvia lapsia. Toiminta edistää myös kaksisuuntaista kotoutumista.

Perusopetuslain mukaan lapsen on oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna osallistuttava vuoden kestävänsä esiopetukseen, tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Oulussa tarjotaan valmistavaa opetusta kuusivuotiaille kunnallisissa esiopetusryhmissä. Valmistavaa opetusta lapsi saa silloin, kun suomen kielen

taso jää kielikartoituksessa alkeiskielitaidon tasolle ja päättyy, kun peruskielitaitotaso on saavutettu. Valmistava opetus järjestetään lapsen esiopetusryhmässä.

PERUSOPETUS

Vaikka suomalainen perusopetus kuuluukin kansainvälisesti arvostetuimpiin, yhdenvertaisuuden toteutumisessa on vielä koko maan tasolla paljon työtä tehtävänä: Esimerkiksi vuonna 2019 julkaistujen PISA-tulosten mukaan Suomen oppimistulokset kantaväestön ja ulkomaalaistaustaisten oppilaiden välillä kuuluvat OECD-maiden epätasa-arvoimpiin. Oulu onkin sitoutunut torjumaan eriarvoistumista Lapsiystävällinen kunta -kriteerien mukaisesti, ja täten tarjoamaan kaikille yhdenvertaisemmat lähtökohdat perusopetuksen parissa, ja tätä kautta myös kehittyvän lapsen myöhemmän elämän osalta.

Maahanmuuttajataustaiselle lapselle voidaan tarjota perusopetukseen valmistavaa opetusta, jos hänellä ei ole riittäviä kielellisiä valmiuksia suomenkieliseen opiskeluun. Opetukseen voivat

osallistua sekä vasta maahan muuttaneet että Suomessa syntyneet maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret. Opetukseen osallistuminen ei edellytä oleskelulupaa. Valmistavan opetuksen aikana oppilas integroidaan oman ikätasonsa mukaisiin perusopetuksen ryhmiin. Tarvittaessa valmistava opetus voidaan järjestää myös inkluusivisesti perusopetusryhmässä oppilaan omassa lähikoulussa. Valmistavasta opetuksesta oppilas siirtyy perusopetukseen osoitteenmukaiseen lähikouluun.

Perusopetuksessa maahanmuuttajataustaiselle oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma, jossa huomioidaan kehittyvästä suomen kielen taidosta ja koulunkäyntihistoriasta johtuvat erityistarpeet. Kouluilla keskitytään kielitietoiseen opetukseen, tarkoituksenmukaisiin ryhmäjakoihin sekä kotoutumisen edistämiseen. Erityisesti yläkouluikäisenä maahan muuttaneiden oppilaiden opetusjärjestelyihin kiinnitetään huomiota. Maahanmuuttajataustaisille oppilaille mahdollistetaan tarvittava yksilöllinen ohjaus niin opintojen aikana kuin jatko-opintoja varten peruskoulun päätövaiheessa. Lisäksi maahanmuuttajataustaisille oppilaille tarjotaan oman äidinkielen opetusta.

Opetusryhmä voidaan perustaa, jos ryhmässä on perustamisvaiheessa vähintään kuusi oppilasta.

Peruskoulut laativat koulukohtaisesti suunnitelman yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi. Keskeinen asiakirja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman toimeenpanossa on koulujen vuosisuunnitelma, jossa tarkennetaan koulukohtaisen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo toimenpiteet lukuvuoden aikana. Suunnitelmien teemoissa ovat mukana muun muassa rasismin ja vihapuheen vastaisuus.

Kaupungissa toimii myös Oulun kansainvälinen koulu, joka on tarkoitettu suomalaisille ja ulkomaalaisille lapsille, jotka hyötyvät kansainvälisistä ohjelmista ja joiden kielitaito on riittävä englanninkieliseen opiskeluun. Tämä tarjoaa myös jatkumon englanninkielisistä päiväkodeista tuleville lapsille sekä erinomaiset valmiudet jatkaa toisen asteen opintoja IB Diploma -ohjelmassa, OSAO:n kansainvälisen liiketalouden IBCC (IB Career-related Certificate) -ohjelmassa tai suomenkielisissä oppilaitoksissa.

Oulun kansainvälinen koulu tukee ei-suomenkielisten oppilaiden kotoutumista tarjoamalla heille suomi toisena kielenä -opetusta ja integroimalla heidät äidinkielen ryhmiin niin pian kuin mahdollista. Ulkomailta muuttaville uusille ja palaaville oppilaille tarjotaan tilaisuuksia jakaa ja pohtia muuttoa ja uuteen maahan liittyviä tunteita *Third Culture Kids* -vertaisryhmätoiminnassa.

Suppeammalla kaksikielisellä opetuksella eli kielirikasteisella opetuksella tarkoitetaan opetusta muulla kuin koulun opetuskielellä niin, että korkeintaan 25 % oppiaineiden sisältöjen opetuksesta tapahtuu jollain muulla kielellä. Oulussa koulukohtaiseen opetussuunnitelmaan voi kirjata tämän menettelyn. Opetusta rikastava kieli voi olla Oulussa englanti, ruotsi tai jokin muukin kieli.

Oulun nuorisopalvelut järjestää iltapäivätoimintaa pääasiassa ensimmäisen luokan oppilaille, mutta joukossa on mukana myös jo toiselle luokalle siirtyneitä lapsia. Kaupungin iltapäivätoiminnassa on mukana noin 1800 lasta, ja maahanmuuttajaperheiden lapsia on noin kolmessakymmenessä

ryhmässä. Iltapäivätoimintaan osallistumalla lapsi tutustuu kulttuuriin, omaan alueeseensa ja saa kavereita omalta asuinalueelta. Lisäksi toiminta tukee lasten suomen kielen oppimista. Yhteistyötä iltapäivätoiminnassa tehdään myös maahanmuuttoviraston sosiaalityöntekijöiden kanssa.

HYVINVOINTIPALVELUT

Hyvinvointipalveluissa lapsiperheiden terveydenhuollon palvelut ja sosiaalipalvelut ovat yhtenä kokonaisuutena hyvinvointikeskusten perhekeskuksissa. Perhekeskus tarjoaa palveluja kaikenikäisille lapsille ja heidän vanhemmilleen. Perhekeskus verkostoi perheiden saataville nykyisin hajallaan olevat palvelut, kuten äitiys- ja lastenneuvolan, muita lapsiperheiden terveyspalveluita, kotipalvelun, perhetyön, perheneuvolan, lapsioikeudelliset palvelut, varhaiskasvatuksen sekä järjestöjen ja seurakuntien työn. Perhekeskus osallistuu omalta osaltaan maahanmuuttajaperheiden kotoutukseen ja lasten kuntoutukseen.

Jokaisessa perhekeskuksessa on lapsille ja perheille avoimia kohtaamispaikkoja, jotka mahdollistavat vanhempien keskinäisen tuen ja tarjoavat toimintaa, joka on suunniteltu yhdessä perheiden kanssa. Kohtaamispaikkatoiminnassa huomioidaan monikulttuuristen perheiden tarpeet. Perheitä ohjataan aktiivisesti alkukartoitusten piiriin ja vahvistetaan perheen kotoutumissuunnitelman ja palvelutarpeen arvioinnin ja muiden suunnitelmien yhteensovittamista ja tehokkaampaa hyödyntämistä. Maahanmuuttajapalveluissa ja hyvinvointikeskuksissa turvataan alaikäisenä yksin maassa olevien pakolaisten jälkihuoltopalvelut heidän tultuaan täysi-ikäiseksi.

Perhekeskus tuo moniammatillista apua ja tukea lasten, nuorten ja perheiden lähelle. Tuen ja avun tarve arvioidaan yhdessä heidän kanssaan. Paljon palveluita tarvitsevalla lapsella, nuorella ja perheellä on omatyöntekijä, joka ottaa vastuun palvelujen koordinoinnista ja jatkuvuudesta. Sosiaalityössä omatyöntekijän tehtävänä on edistää palvelujen järjestämistä asiakkaan palvelutarpeen mukaisesti.

Kuvio 3: Perhekeskuksen tehtävät

Erityistä tukea tarvitsevilla asiakkaalla tarkoitetaan sosiaalihuoltolaissa henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia saada sosiaali- tai terveydenhuollon palveluja (SHL 3§). Sosiaalihuoltolaissa on nimenomaan säädetty, että erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan tukena on oltava myös sosiaalityöntekijä. Säännösten avulla pyritään siihen, että henkilölle saataisiin turvattua hänen tarvitsemansa palvelukokonaisuus. Palvelukokonaisuuteen kuuluvat tarpeen mukaan sekä sosiaalihuollon että terveydenhuollon palvelut.

Perhekeskuksen palvelujen lisäksi perheiden tukena ovat erityispalvelujen jalkautuva työ ja konsultaatiomahdollisuudet kuten lasten- ja nuorisopsykiatrisen työryhmä, aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut, lasten- ja nuorisopsykiatrisen työryhmä (Lanu) ja lastensuojelupalvelut. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten, nuorten ja perheiden omia voimavaroja.

Jokaisen ihmisen oikeus fyysiseen koskemattomuuteen on vahvasti suojattu perustuslaissa sekä kansainvälissä ihmisoikeussopimuksissa, kuten YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa, CEDAW-sopimuksessa (YK:n Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus) ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on oikeuskäytännössään korostanut valtion vastuuta naisiin kohdistuvan väkivallan estämisessä. Ihmisoikeussopimukset ovat valtiota ja kuntia velvoittavia. Ihmisoikeuksien toteuttaminen edellyttää julkiselta vallalta ja sen edustajilta aktiivisia toimia.

Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (ns. Istanbulin sopimus) astui Suomessa voimaan 1.8.2015. Istanbulin sopimus kattaa kaikki naisiin kohdistuvan väkivallan muodot. Sopimus kannustaa osapuolia soveltamaan sopimusta kaikkiin perheväkivallan uhreihin, kiinnittäen erityistä huomiota naisiin ja tyttöihin sukupuoleen perustuvan väkivallan uhreina. Istanbulin sopimus painottuu väkivallan ennaltaehkäisyyn, mutta se sisältää runsaasti veloitteita myös väkivallan uhrien suojelemiseksi

ja auttamiseksi, sekä väkivallan tekijöiden saattamiseksi rikosoikeudelliseen vastuuseen teoistaan. Lisäksi sopimus edellyttää osapuolilta sen veloitteiden toimeenpanon yhteensovittamista.

PERHE- JA LÄHISUHDEVÄKIVALTATYÖ

Perustuslain mukaan jokaisella on oikeus henkilökohtaiseen turvallisuuteen ja koskemattomuuteen. Julkisen vallan on turvattava jokaisen perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Sosiaalihuoltolain mukaan sosiaalipalveluja on järjestettävä lähisuhde- ja perheväkivallasta sekä muusta väkivallasta ja kaltoinkohtelusta aiheutuvaan tuen tarpeeseen. Edellä kuvatut kaikki säännökset koskevat kaikkia kansalaisia. Perhe- ja lähisuhdeväkivaltapalvelut ovat universaaleja, joten palvelut on tarkoitettu kaikille riippumatta mm. sukupuolesta, iästä ja rodusta.

Oulun kaupungissa toimii aktiivinen Marak-työryhmä, joka kokoontuu kerran kuukaudessa. Marak-työryhmä on moniammatillinen työryhmä, johon kuuluu vakituisia jäseniä Oulun kaupungin eri toimialoilta sekä järjestötoimijoiden ja evankelis-luterilaisen seurakunnan edustus. Työryhmää koulutetaan säännöllisesti väkivaltatyön eri osa-alueisiin. Viimeisin työryhmän koulutus oli kunniaväkivaltaa koskeva koulutus. Marak-työryhmässä on ammatillista osaamista maahanmuuttajien kanssa tehtävästä työstä.

Opiskeluterveydenhuollon palvelut on tarkoitettu Oulussa sijaitsevien ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoille, joiden opiskelu on päätoimista ja kestää vähintään kaksi kuukautta. Maksuttomaan terveystarkastukseen tarjotaan mahdollisuus opiskelujen aikana. Opiskelija voi myös itse varata ajan terveystarkastukseen tai opiskelukykkyyn, mielenterveyteen, päihdeongelmiin, raskauden ehkäisyyn ja muuhun seksuaaliterveyteen sekä rokotuksiin liittyvissä asioissa.

5. NUORET

Nuoruus on ikäkausi lapsuuden ja aikuisuuden välissä, joka on jaksona erityisen tärkeä yksilön identiteetin, vuorovaikutustaitojen ja yhteiskunnassa vaadittavien tietojen ja taitojen kehityksen kannalta. Esimerkiksi nuorten osallisuutta, vaikuttamismahdollisuuksia ja vapaa-ajantoiminnan mahdollisuuksia tukemaan onkin säädetty nuorisolaki, jonka yhtenä tavoitteista mainitaan erikseen myös monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden edistäminen.

Erityisesti ulkomaalaistaustaiset nuoret tarvitsevat usein lisätukea, jotta heillä olisi yhdenvertaiset lähtökohdat toteuttaa itseään ja osallistua ympäröivän yhteiskunnan toimintaan muiden kanssa tasavertaisina yksilöinä. Asiaa käsitellään laajemmin esimerkiksi *Etnisten suhteiden neuvottelukunnan* (ETNO) vuonna 2019 julkaistussa *Oikeus kuulua joukkoon* -raportissa. Kyseiseen raporttiin haastateltujen ulkomaalaistaustaisten nuorten puheenvuoroissa nousi esiin erityisesti huoli yhteiskunnallisten lasikattojen vaikutuksesta elämässä etenemiseen, sekä toive tulla muiden hyväksymäksi, tasavertaiseksi yhteiskunnan jäseneksi. Oulun kaupunki tukee kaupungissa kyseistä ryhmää panostamalla ulkomaalaistaustaisten nuorten yleiseen hyvinvointiin ja vapaa-ajantoimintaan, sekä esimerkiksi edistämällä nuorten tasavertaisia jatkokoulutusmahdollisuuksia.

LUKIO JA AMMATILLINEN KOULUTUS

Yksi nuoruuden suurimmista, jopa loppuelämään vaikuttavista päätöksistä on se, mihin toisen asteen opiskelupaikkaan nuori haluaa hakea perusopetuksen päätyttyä. Ulkomaalaistaustaisten nuorten kohdalla ongelma on koko Suomen tasolla se, että kyseinen ryhmä on aliedustettuna esimerkiksi lukiokoulutuksen piirissä.

Kaupunki tukee oululaisten nuorten mahdollisuuksia toteuttaa unelmiaan tarjoamalla kaikille yhdenvertaiset lähtökohdat jatko-opintojen tavoitteluun. Ilman toisen asteen opiskelupaikkaa jääneiden tai lisää valmiuksia tarvitsevien henkilöiden tarpeita tuetaan tarjoamalla heille valmistavaa koulutusta. Tällä hetkellä valmistavia koulutuksia ovat perusopetuksen lisäopetus, eli niin sanottu kymppiluokka, lukioon valmistava koulutus LUVA, sekä ammatillisen peruskoulutukseen valmentava koulutus VALMA. Vuodesta 2022 alkaen nivelvaiheen koulutukset yhdistyvät tutkintokoulutukseen valmistavaksi koulutukseksi (TUVA), jonka sisällöt koostuvat nykyisistä nivelvaiheen koulutusten sisällöistä.

Kymppiluokalla nuoret voivat korottaa perusopetuksen arvosanoja. LUVA:lla tavoitteena on antaa

maahanmuuttajataustaiselle ja vieraskieliselle opiskelijalle kielelliset, tiedolliset ja taidolliset valmiudet lukiokoulutukseen siirtymistä varten. LUVA:n opinnoissa voivat opiskella nuoret ja aikuiset. LUVA:n opinnot edellyttävät riittävää suomen kielen taitoa.

Valmistaviin koulutuksiin haetaan valtakunnallisessa valmistavien koulutusten yhteishaussa tai hakemalla suoraan oppilaitokseen. Lisäksi toisen asteen opintoihin voi valmistautua osallistumalla eri toimijoiden järjestämille suomen kielen kursseille.

Lukio-opintoihin pääsyn vaatimuksena on perusopetuksen päättötodistus tai muutoin riittävät edellytykset menestyä opinnoissa, mutta erillistä kielikoetta ei lukion opiskelijavalinnassa järjestetä. Lukio-opintojen aikana vieraskielisille oppilaille tarjotaan suomi toisena kielenä -opintoja yksilöllisesti tai omina ryhminä.

Ammatillisen perustutkinnon voi suorittaa koulussa päiväopintoina, näyttötutkintona tai oppisopimuskoulutuksena. Ammatilliseen koulutukseen haetaan valtakunnallisessa yhteishaussa tai erillisessä haussa. Koulutukseen valittavilta edellytetään riittävää suomen kielen taitoa ja kyseisen koulutusmuodon muiden pääsyaatimusten täyttymistä. Oulun alueella on useita nuorten ja aikuisten ammatillisen koulutuksen järjestäjiä.

NUORISOPALVELUT

Oulussa nuorisotyö tuottaa tasa-arvoisia ja yhdenvertaisia palveluja kaikille nuorille kehittämällä erilaisia tapoja, joilla madalletaan ulkomaalaistaustaisten nuorten kynnystä osallistua tarjolla olevaan toimintaan ja yhteiskuntaan integroimiseen. Tätä edistetään myös nuorisotyötä tekevien työntekijöiden aktiivisella koulutuksella yhdenvertaisuusosaamiseen liittyen.

Ulkomaalaistaustaisilla nuorilla itsellään ja työntekijöiden asiantuntijuudella on keskeinen rooli palveluiden kehittämisessä ja tarpeiden huomioidessa. Myös perheiden ja muiden toimijoiden

kanssa tehtävää yhteistyötä lisätään tarpeen mukaan. Nuorisopalveluiden viestintää kehitetään koko ajan, jotta myös monikielinen yleisö löytää helpommin tietoa tarjotuista palveluista. Tavoitteena on, että nuorisopalvelut toimii vahvemmin alueellisissa verkostoissa, ja luo näin kumppanuuksia ulkomaalaistaustaisten nuorten osallisuuden edistämiseksi, oppilaitoksiin ohjaamiseksi, työllisyyden parantamiseksi ja kokonaisvaltaisen kotoutumisen edistämiseksi. Monikulttuurisen nuorisotyön toteuttaminen tarvitsee monikulttuurista henkilöstöä, jotta maahanmuuttaneet nuoret tulevat paremmin kohdatuksi. Turvallinen Oulu-hankkeen aikana saadut kokemukset monikulttuurisen ja jalkautuvan työn toteuttamisesta monikulttuurisen Kaasitiimin avulla, olivat hyvin myönteisiä. Monikulttuurinen nuorisotyöntekijöiden tiimi tavoitti hyvin maahanmuuttajanuoria ja sai hyvin luottamuksen nuorten yhteisöihin.

Alueellisessa nuorisotyössä tuotetaan matalan kynnyksen maksuttomia palveluja nuorten hyvinvoinnin ja kasvun tukemiseksi, kuten nuorisotilatoiminta, jalkautuva nuorisotyö, koulunuorisotyö ja digitaalinen nuorisotyö. Nuorisotilalla käydessään nuoret oppivat kieltä, tutustuvat oman asuinalueen nuoriin, saavat tekemistä arkeensa, tutustuvat suomalaiseen kulttuuriin ja tapoihin. Nuorisotilat toimivat kaksisuuntaisen kotoutumisen tukena, jossa lapset ja nuoret toimivat yhdessä vapaa-ajan toiminnan merkeissä ja solmivat ystävyssuhteita. Tarpeen mukaan voidaan järjestää esimerkiksi tytöille ja pojille suunnattua pienryhmätoimintaa.

Myös nuorille matalan kynnyksen palveluja tarjoava Byströmin Ohjaamo tarjoaa tukea integroitumiseen ja auttaa nuoria Oulun palveluiden hyödyntämisessä. Byströmillä toimii maahanmuuttajanuorten ohjaaja, jonka asiakkaiden kohdalla korostuvat kansalaisuuteen ja oleskelulupiin liittyvät asiat, maahanmuuttovirastossa asiointiin liittyvät asiat sekä yleisesti elämään liittyvät asiat suomalaisessa yhteiskunnassa. Myös kesätöiden ja yleisesti töiden haussa asioidaan, koulutukseen ja nuorten arkeen liittyvissä asioissa asioidaan Byströmillä.

Byströmin Ohjaamossa tehdään yhteistyötä työllisyyden kuntakokeilun ja Oulun alueen maahanmuuttajien neuvonnan ja ohjauksen kehittämishankkeen kanssa. Maahanmuuttajanuoria tulee myös kannustaa osallistumaan nuorten työpajatoimintaan, jonka kautta nuoret saavat työkokemusta, harjoitusta suomalaisesta työkulttuurista, tukea ammatinvalintaan ja samalla oppivat suomen kieltä.

Järjestöt toimivat tärkeänä tukena ja yhteistyökumppanina kaupungin kotoutumistyössä. Toimintaa ja tapahtumia järjestetään yhteistyössä maahanmuuttaja- ja vieraskielisten nuorten kotoutumisen tukemiseksi. Järjestöjen ja kaupungin vapaa-ajantoiminnoista kootaan tietoa ja välitetään sitä eteenpäin kohderyhmän nuorille. Tietoa suomalaisesta kulttuurista ja tavasta toimia suomalaisessa yhteiskunnassa viedään nuorten tilaisuuksiin ja ryhmätoimintoihin. Järjestöyhteistyössä tuetaan aktiivisesti kaksisuuntaista kotoutumista esimerkiksi järjestämällä ihmisoikeuksiin liittyviä tapahtumia ja koulutuksia. Turvallinen Oulu-hankkeen aikana hankittiin kaksi kertaa kokeilukehittämisen kautta nuorten vapaa-ajantoimintoja. Järjestöyhteistyön kautta on mahdollista saada moninaisia ja ketteriä liikunnan, kulttuurin ja vapaa-ajan ja loma-ajan toimintoja nuorille.

LASTEN- JA NUORISOPSYKIATRINEN TYÖRYHMÄ

Lasten- ja nuorisopsykiatrinen työryhmä (Lanu) vastaa alle 18-vuotiaiden oululaisten lasten- ja nuorisopsykiatrisesta erikoissairaanhoidosta. Hoidossa ovat mukana lapsen tai nuoren vanhemmat/perhe ja tilanteen kannalta tärkeitä muita yhteistyökumppaneita kuten lastensuojelu. Työryhmä tekee tiivistä yhteistyötä lasten ja nuorten arjessa mukana olevien ja muiden viranomaistahojen kanssa. Näitä ovat esimerkiksi koulu, lastensuojelu, kasvatus- ja perheneuvonta, terveydenhuolto, aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut ja päivähoito. Yhdyspintatyötä sivistys- ja kulttuuripalveluiden kanssa kehitetään systemaattisesti. Lasten- ja nuorisopsykiatrinen

työryhmä tukee perustason ammattilaisia konsultaatioiden avulla, jotta lasten ja nuorten tuen ja hoidon tarpeisiin voitaisiin vastata mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja keveimmissä palveluissa.

PERHERYHMÄKOTI JA -TUKIASUMISYKSIKKÖ YKSIIN ALAIKÄISENÄ MAASSA OLEVILLE PAKOLAISLAPSILLE JA -NUORILLE

Oulun kaupungin hyvinvointipalveluissa toimii ELY:n kanssa tehtyyn sopimuksen perustuen myös perheryhmäkoti ja tukiasumisyksikkö, jotka on tarkoitettu yksin alaikäisenä maassa oleville pakolaislapsille ja -nuorille. Asukkaat muuttavat yksikköön pääsääntöisesti siirtopalavereiden kautta vastaanottokeskuksesta tai toisesta kunnasta. Perheryhmäkodin asukkaat ovat 13-17-vuotiaita. Perheryhmäkodin toiminta on ympäri- vuorokautista ja lapselle järjestetään ikätason mukainen hoiva, huolenpito ja kasvatus. Perheryhmäkodin mitoitus on lastensuojelulain mukainen (1:1), mutta lapset eivät kuitenkaan ole huostaanotettuja eikä perheryhmäkodissa ole mahdollista soveltaa lastensuojelulaitoksen mukaisia rajoitustoimenpiteitä.

Tukiasumisyksikkö on tarkoitettu yksin alaikäisenä maahan tulleille 17-21-vuotiaille oleskeluluvan saaneille pakolaisille. Tukiasumisyksikössä asukkaat ovat tiiviissä yhteistyössä yksikön ohjaajien kanssa, ja nuorten arjen taitojen kehittymistä sekä itsenäisen elämisen valmiuksia arvioidaan jatkuvasti. Kun voidaan varmistua siitä, että nuori pärjää itsenäisessä asumismuodossa, saatetaan hänet tuetusti omaan ensiasuntoon. Nuoren itsenäistä pärjäämistä omassa asunnossaan varmistetaan asumisen ohjauksella tarvittaessa aina 25-ikävuoteen saakka, mihin asti kotoutumislain mukaisia jälkihuollon palveluja voidaan tarjota ilman huoltajaa maahan tulleelle alaikäiselle.

6. AIKUISTEN PALVELUT

Kotoutuminen on kokonaisvaltainen prosessi, jonka myötä yksilö tulee osalliseksi yhteiskuntaa. Vastaanottavan yhteiskunnan tuleekin edistää yhdenvertaisuutta tarjoamalla kaikille asukkailleen tasavertaisia osallisuus- ja vaikuttamismahdollisuuksia, mahdollisuuksia kouluttautua, harrastaa ja toteuttaa itseään vapaa-ajalla, sekä huolehtia jokaisen fyysisestä ja henkisestä hyvinvoinnista ja turvallisuudesta. Onnistunut kotoutuminen tarkoittaa myös sitä, että maahanmuuttanut tietää oikeutensa ja vastuunsa, mikäli hän joutuu rikoksen uhriksi, todistajaksi tai syyllistyy itse rikokseen. Yhteiskuntaorientaation tulee pitää sisällään riittävästi turvataitojen läpikäymistä kotoutumisen eri vaiheissa.

Aiempien päälukujen käsitellessä laajemmin kyseisiä teemoja, keskitytään Aikuisten palvelut -pääluvussa Oulun tavoitteeseen taata jokaiselle oululaiselle mahdollisuus toteuttaa omia tavoitteita tukevaa koulutusta ja työllistyä. Työllistymisen merkitystä korostaa se, että Oulun vieraskielisen, ikärakenteeltaan nuoren väestön asukkaista yli 40 % oli 20-39-vuotiaita vuonna 2019, mutta vain 2,6 prosenttia vieraskielisistä asukkaista oli yli 65-vuotiaita.

Laki kotoutumisen edistämiseksi ottaa huomioon myös yksilön työllistämiseen liittyvät toimenpiteet, joista pääasiallinen vastuu on työllisyyspalveluita järjestävällä taholla. Maahanmuuton alkuvaiheeseen kaikille maahanmuuttajille tarjotaan

perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja mahdollisuuksista saada tukea kotoutumiseen. Viranomaisten tehtävänä on neuvoa oman vastualueensa palveluista ja tarvittaessa ohjata maahanmuuttajat muiden viranomaisten palveluihin sekä kotoutumislain mukaiseen yksilölliseen alkukartoitukseen. Palvelut on tärkeää suunnata kaikille maahanmuuttajille sen sijaan, että ne kohdennettaisiin esimerkiksi vain tietyille ryhmille, kuten esimerkiksi pakolaisille tai paluumuuttajille. Lisäksi myös järjestöillä on tärkeä rooli kaupungin

Kuvio 4: Kotoutuminen ja osallisuus (Lähde : THL)

palvelujen täydentäjänä sekä yhteistyökumppaneina kotoutumista tukevia palveluita suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Oulu tukee kaikkien asukkaidensa työelämäosallisuutta, ja huomioi palveluissaan sen, etteivät ulkomaalaistaustaiset työnhakijat ole homogeeninen ryhmä: Työnhakijoiden yksilölliset tarpeet poikkeavat toisistaan, joten työllistymistä tukevat toimenpiteet tulee myös räätälöidä tukemaan henkilökohtaisia tarpeita. Kaupunkiorganisaation sisällä yhdenvertaisuutta tulee edistää esimerkiksi monimuotoisuusjohtamiseen liittyvän koulutuksen kautta. Yhdenvertaisuutta rekrytoinnissa on kokeiltu positiivisin lopputuloksien muun muassa anonyymirekrytoinnin pilotin avulla.

Usein myös potentiaalisten työnantajien asenteilla on suuri rooli työllistymisen suhteen: Tämä kävi ilmi esimerkiksi Helsingin yliopiston vuonna 2019 julkaistussa tutkimuksessa, jossa selvisi, että jo pelkästään ei-suomalainen nimi on suuri rasite yksilön työllistymisen näkökulmasta, vaikka hakijan osaaminen ja koulutus olisivatkin samalla viivalla suomalaistaustaisten hakijoiden kanssa. Myös maahanmuuttajien rekrytoimista käsittelevästä *Kotona Suomessa* -tutkimusraportista käy ilmi, että jopa puolessa haastatelluista yrityksistä maahanmuuttajan lähtömaalla koettiin olevan vaikutusta työssä suoriutumisen suhteen.

Asenteisiin voidaan vaikuttaa eniten positiivisten kokemusten myötä. Vuonna 2020 järjestetyssä järjestötyöpajassa tuotiin esille, työnantajia tulee rohkaista maahanmuuttajien työllistämiseksi, mitä kaupunki voi tukea esimerkiksi työkokeilujen myötä. Lisäksi työnantajille ja maahanmuuttajataustaisille työntekijöille tulee tarjota tukea työsuhteen alussa esimerkiksi kielikysymyksiin liittyen. Yrityksille ja työnhakijoille tulee myös tarjota kohtaamis- ja verkostoitumismahdollisuuksia esimerkiksi eri hankkeiden kautta tapahtuvan mentoroinnin kautta, mikä laskee myös kynnystä rekrytoida ulkomaalaistaustaisia työntekijöitä.

SUOMEN KIELEN OPETUS JA KOTOUTUMISPALVELUT OULU-OPISTOSSA

Vuoden 2018 alusta lähtien kansalaisopistoissa on voitu järjestää uudenlaista aikuisille maahanmuuttajille suunnattua lukutaitokoulutusta. Niin kutsuttuihin UMAKO-kursseihin (Uusi maahanmuuttajakoulutus) sisältyy luku- ja kirjoitustaidon ja suomen tai ruotsin kielen opintojen lisäksi toiminnallisia osuuksia, kuten esimerkiksi osallistumista opiston taito- ja taideaineiden kursseille.

Vapaan sivistystyön uusi lukutaitokoulutus on suunnattu niille kotoutumisajalla oleville maahanmuuttajille, jotka tarvitsevat joustavaa ja toiminnallista lukutaidon sekä suomen tai ruotsin kielen koulutusta ja joiden kotoutumissuunnitelmaan on kirjattu tarve lukutaitokoulutukseen. Koulutus pyrkii tavoittamaan ne maahanmuuttajat, joita perinteinen luku- ja kirjoitustaidon koulutus ei ole riittävän hyvin pystynyt tukemaan koulutus- tai työllistymispolulla.

Oulun kaupungin Oulu-opisto on tarjonnut luku- vuodesta 2018-2019 alkaen maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaitokoulutusta kotovanhemmille. Oulun kaupungin maahanmuuttajapalvelut ja TE-toimisto ohjaavat kotovanhempia koulutuksen pariin, mikäli tämän nähdään edistävän yksilöiden kielitaitoa ja elämäntilannetta. Kurssilla opskeltavien luku- ja kirjoitustaidon lisäksi opetukseen kuuluu myös toiminnallisina osuuksina esimerkiksi kotitalouden, käsitöiden ja kielten opiskelua, sekä asiointipalveluihin tutustumista. Opiskeluaikaa *Kotoa kouluun* -ryhmässä ei ole rajoitettu, ja tavoitteena on, että UMAKO-koulutuksen kautta kotovanhemmalle luodaan katkeamaton opinpolku ja joustava siirtyminen jatko-opintoihin. Lisäksi tavoitteena on luoda opiskelijalle mahdollisuus siirtyä kielitaitoisena ja osaavana oululaisena työelämän palvelukseen perhetilanteen niin salliessa.

Kansalaisopistossa opiskelu on nyt ja tulevaisuudessa entistä merkittävämpi kotoutumisen

edistäjä. Oulu-opisto on mukana pysyvän reitin luomisessa kotovanhemmille osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Tätä toteutetaan jo nyt tarjoamalla Kotoa kouluun -ryhmäläisille mahdollisuuksina osallistua maksuttomasti valitsemilleen opiston kursseille opintojensa aikana. Kursseilla opiskelijat tutustuvat muihin suomalaisiin ja luovat kontakteja, joiden kautta suomen kielen taito kehittyi edelleen ja joukkoon kuulumisen tunne vahvistuu.

AIKUISTEN PERUSOPETUS

Aikuisten perusopetus on tarkoitettu niille nuorille ja aikuisille, jotka eivät ole suorittaneet perusopetuksen oppimäärää tai joilla on tarve täydentää perusopetuksen tutkintoaan tai korottaa oppiaineiden arvosanoja. Oulussa maksutonta perusopetusta aikuisille tarjoavat Oulun aikuislukio ja Vuolle-opisto. Tavoitteena on, että oppilaat saavat peruskoulun päättötodistuksen, joka antaa yleisen hakukelpoisuuden toisen asteen jatko-opintoihin. Aikuisten perusopetus on lähtökohtaisesti tarkoitettu 17 vuotta täyttäneille, mutta opetukseen voidaan ottaa tätä nuorempi henkilö, jos häneltä puuttuu perusopetuksen jälkeisten opintojen suorittamiseksi riittävä suomen kielen taito.

Aikuisten perusopetuksen kohderyhmiin kuuluvat perusopetuksen loppuvaiheessa Suomeen tulleet nuoret, jotka eivät ole ehtineet saada perusopetuksen päättötodistusta valmiiksi, tai joiden valmiudet ovat jääneet heikoiksi perusopetuksen aikana, sekä maahanmuuttajat, jotka eivät voi osallistua oppivelvollisuusikäisille järjestettävään opetukseen ikänsä takia. Kohderyhmään kuuluvat lisäksi muut maahanmuuttajataustaiset aikuiset, jotka heikon peruskoulutuksensa takia tarvitsevat erityisesti perusopetuksen alkuvaiheen opetusta, kuten luku- ja kirjoitustaitoa sekä matemaattisia valmiuksia, tai jotka tarvitsevat päättötodistusta päästäkseen jatko-opintoihin.

Aikuisten perusopetus jaetaan alkuvaiheeseen ja päättövaiheeseen. Alkuvaiheessa painottuvat suomen kielen opinnot ja muut valmistavat kurssit. Kun opiskelijalla on tarvittavat kielelliset ja oppimisen valmiudet, hän voi siirtyä tavallisesti kaksi vuotta kestäviin päättövaiheen opintoihin, jossa opiskellaan monipuolisesti eri aineita. Aikuisten perusopetuksen suomen kielen opintoja voi tehdä aineopintoina ilman, että tarvitsee tehdä koko perusopetuksen oppimäärää.

Aikuisten perusopetuksessa tarjotaan tukea

opinnoissa etenemiseen, mielekkään vapaa-ajan järjestymiseen sekä sosiaalisten ongelmien ratkaisuun moniammatillisen henkilökunnan avustuksella. Turvallinen Oulu-hankkeen aikana Oulun aikuislukion oppilashuoltotyöryhmän työtä tuettiin lisäämällä ohjaajaresurssia ja siitä saatu palaute niin opetushenkilöstöltä kuin oppilailtakin oli myönteistä. Ohjausresurssilla on saatu tuettua opiskelijoiden elämänhallintaa sekä sitä kautta edistettyä heitä opinnoissa etenemistä sekä jatko-opintojen järjestymisessä.

MONIKULTTUURIKESKUS VILLA VICTOR

Oulun kaupungin monikulttuurikeskus Villa Victor tarjoaa monipuolisia ja maksuttomia palveluita kotoutumisen tueksi. Monikulttuurisuuskeskuksen tavoitteena on tukea hyviä väestösuhteita, edistää kulttuurisensitiivisyyttä, lisätä eri etnisten ryhmien vuorovaikutusta ja vähentää yhteiskunnallista vastakkainasettelua. Kotoutumista Villa Victor edistää esimerkiksi tarjoamalla suomen kielen opetusta alkeista edistyneiden tasoon, ja monikulttuurisuuskeskuksen iltakursseille on mahdollista osallistua muiden opintojen tai töiden ohessa. Opinnot tarjoavat mahdollisuuden ylläpitää ja parantaa suomen kielen taitoa myös opintojen nivelvaiheessa. Villa Victorissa on myös valmiudet toteuttaa alkukartoituksia sekä alkuvaiheen orientoivaa opetusta maahanmuuttajille.

Villa Victorissa järjestetään monikielistä ohjausta ja neuvontaa puhelimitse, sähköisesti, yleisenä ja henkilökohtaisena neuvontana. Yleisimpiä asiainnoinnien aiheita ovat talous ja Kela, suomen kielen opiskelu, asuminen ja lupa-asiat. Tämän lisäksi Villa Victor järjestää tulkattuja infotilaisuuksia eri aihealueista ja räätälöityjä infotilaisuuksia. Oulu on myös mukana Villa Victorin kautta valtakunnallisessa *infoFinland.fi*-verkkosivustossa, josta löytyy tietoa Suomesta 12 eri kielellä. Aihealueita ovat muutto Suomeen, asuminen Suomessa ja tietoa Suomesta. Oulusta *infoFinland*-sivustolla löytyy tietoa 5 eri kielellä, jotka ovat suomi, englanti, arabia, kiina ja venäjä.

Villa Victorin toimintasuunnitelmassa kiinnitetään huomiota palvelujen saavutettavuuteen viemällä niitä lähemmäs asiakkaita. Saavutettavuus huomioidaan mm. viemällä palveluja kaupunginosiin ja tarjoamalla palveluja enenevässä määrin sähköisesti. Niin opetusta, neuvontaa, infoja kuin tapahtumiakin on saatavilla etäyhteyden kautta. Monikulttuurikeskuksen toiminnassa huomioidaan erityisesti työelämän ulkopuolella olevat asiakasryhmät, kuten kotivanhemmat. Erityishuomiota kiinnitetään myös ikääntyneiden ja vammaisten maahanmuuttajien tukemiseen. Villa Victor tekeekin tiivistä yhteistyötä esimerkiksi ikääntyneille suunnatun Aino-neuvonnan, sekä vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilman kanssa.

TE-TOIMISTO

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto tarjoaa kotoutumislain mukaisia palveluita maakunnallisesti. TE-toimiston hankkimat ostopalvelut (esim. kielitaitotestaukset) ovat myös työllisyyden kuntakokeilussa hyödynnettävissä siten, että kuntakokeilu tulee hankitun palvelun käyttäjäksi. TE-toimisto tekee alkukartoituksen ja hankkii kielitaitotestauksen ostopalveluna. Tätä palvelua sovelletaan myös työllisyyden kuntakokeilussa siten, että kuntakokeilu tulee hankitun palvelun käyttäjäksi. TE-toimisto ja kokeilukunta vastaavat omien asiakkaidensa palveluohjauksesta. Työllisyyden kuntakokeilun asiakkaiden osalta ohjausvastuu on kokeilun vastaavilla asiantuntijoilla. TE-toimisto valitsee asiakkaat näihin palveluihin. Kotoutumisaikana on mahdollista edetä myös esimerkiksi kielituetuihin tutkintoon ja tutkinnon osiin johtaviin koulutuksiin, jotka TE-toimisto organisoii Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen koordinoimana sekä TE-toimiston että kuntakokeilun asiakkaiden ennakoidun tarpeen mukaisesti.

Erityisesti maahanmuuttajille suunnattujen palvelujen lisäksi kaikki TE-toimiston

palveluvalikoimaan kuuluvat työvoima- ja yritys-palvelut ovat myös maahanmuuttajien käytettävissä palvelutarpeen mukaisesti. Ohjausvastuu näihin palveluihin on pääsääntöisesti kuntakokeilulla ja TE-toimisto sekä ELY-keskus vastaavat palvelutarjonnasta sekä osaltaan palveluihin liittyvistä hallinnollisista menettelyistä. Lisäksi TE-toimisto osin rahoittaa ja ohjaa asiakkaitaan ESR- ja TYPO-hankkeisiin, joiden kohderyhmämäärittelyissä huomioidaan riittävässä määrin myös maahanmuuttaja-asiakkaat. Työllisyyden kuntakokeilun asiakkaiden osalta ohjausvastuu näihin hankkeisiin on kuntakokeilun vastaavilla asiantuntijoilla. Uusia palveluita kartoitetaan systemaattisesti ja kehitetään yhteistyössä kuntakokeilun, kuntien, palveluntuottajien sekä muiden sidosryhmien kanssa.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimiston toiminta on organisoitu tukemaan asiakkaan vaikuttavaa ja nopeaa työhön- ja tarkoituksenmukaisiin palveluihin ohjausta sekä sidosryhmä- ja kumppaniyhteistyötä. Oulun kaupungin kanssa tehtävä yhteistyö kotoutuja-asiakkaiden työllistymisen polkujen ja palveluiden kehittämiseksi on vakiintunutta ja hyvälaatuista. TE-toimistolla on myös asiantuntijajäsenyys kaupungin Maahanmuuttoneuvostossa. Kuntakokeilun kanssa tehtävä yhteistyö on suunniteltu olevan hyvin integroituvaa ja systemaattista varmistaen asiakkaan palvelun hyvälaatuisuuden ja vaikuttavuuden.

TYÖLLISYYDEN KUNTAKOKEILU

- Työllisyyden kuntakokeilut käynnistyivät 1.3.2021 ja päättyivät 30.6.2023.
- Kuntakokeilua koskevassa laissa säädetään määräaikaisesta kokeilusta, jonka aikana kunnat vastaavat alueellaan TE-toimistojen sijaan julkisista työvoima- ja yrityspalveluista, kotoutumispalveluista ja hoitavat eräitä työttömyysturvaan liittyviä tehtäviä.
- Työllisyyskokeiluissa tavoitellaan vahvempaa vaikuttavuutta työllisyyden edistämiseksi sovittamalla yhteen valtion ja kuntien resursseja, osaamista ja palveluja.
- Kokeilualueen kunnan asiakkaita ovat työttömät työnhakijat, työllistettynä olevat ja työllistymistä edistävissä palveluissa olevat työnhakijat, joiden kotikunta on kyseisessä kunnassa ja jotka:
 1. eivät täytä työttömyysturvalain ansiopäivärahan saamisen edellytyksiä; tai
 2. ovat alle 30-vuotiaita, maahanmuuttajia tai vieraskielisiä henkilöitä.
- Oulun seudun kuntakokeilussa ovat mukana Oulu, Hailuoto, Ii, Kempele, Liminka, Lumijoki, Tyrnävä ja Muhos.
- Oulun seudun kuntakokeilun kotoutumistiimi toimii TE-toimiston tiloissa.

OULUN KAUPUNGIN TYÖLLISYYSPALVELUT

Suomessa panostetaan siihen, että työelämään pääsisivät entistä nopeammin myös ne maahanmuuttajat, joille oleskelulupa on myönnetty esimerkiksi perhesiteen tai kansainvälisen suojelun

perusteella. Tavoitetta tuetaan esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriön SIB-työllistämishankkeella ja maahanmuuttajien osaamiskeskustoiminnan kehittämisen avulla. Maahanmuuttajien työllisyyslanteen koheneminen on tärkeää paitsi maahanmuuttajien hyvinvoinnin ja yhteiskunnallisen aseman, myös kaupungin ja koko seudun työmarkkinoiden toimivuuden kannalta.

Business Oulu -liikelaitoksen työllisyyspalvelut vastaa omalta osaltaan kaupungin elinvoimaisuuden ja työllisyyden edistämisestä. Työllisyyspalveluja tuotetaan monialaisesti yhteistyössä yritysten, hallintokuntien ja muiden toimijoiden, kuten kolmannen sektorin kanssa. Maahanmuuttajien työllistymisen edistämisessä on keskeistä panostaa julkisen sektorin palveluohjaukseen. Eri elämäntilanteisiin ja niihin liittyviin palveluiden nivelvaiheisiin on kiinnitettävä erityistä huomiota kotoutumisen ja työllisyyden edistämiseksi. Lisäksi tulee panostaa erityisesti osaamisen tunnistamiseen.

TE-toimiston tehtäviä ja asiakkaita siirtyy Oulun kaupungin työllisyyspalveluille työllisyyden kuntakokeilun myötä. Työllisyyden kuntakokeilun tavoitteena on nykyistä tehokkaammin edistää työttömien työnhakijoiden, erityisesti pidempään työttömänä olleiden ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä ja koulutukseen ohjautumista ja tuoda uusia ratkaisuja osaavan työvoiman saatavuuteen. Työllisyyden kuntakokeilussa TE-toimistolta siirtyy kunnille kolme asiakasryhmää, joista yksi on kaikki työttömät, työllistettynä olevat ja työllistymistä edistävissä palveluissa olevat vieraskieliset ja maahanmuuttajat iästä ja työttömyyteensä liittyvästä etuudesta riippumatta. TE-toimistossa palvelaan edelleen töissä olevat ja työvoiman ulkopuolella olevat vieraskieliset. Työllisyyspalveluissa painopisteinä ovat muun muassa työnhaun vahvaan alkuun panostaminen, työttömien yksilöllinen kohtaaminen, laaja-alainen palvelutarpeen arviointi ja palveluohjaus.

Maahanmuuttajille on tarjolla kotoutumispalveluita sekä samoja palveluja kuten muillekin asiakkaille. Palveluissa on päätoimisesti maahanmuuttajien työllistymiseen erikoistuneita asiantuntijoita, jotka tuntevat tämän aihealueen erityisvaatimukset. Maahanmuuttajien palvelut ovat kuitenkin myös osa normaalia palvelutarjontaa, huomioiden maahanmuuttajien erityistarpeet esimerkiksi tulkkauksipalveluiden tarve.

Oulun kaupungin ja Oulun seudun työllisyyden kuntakokeilun osalta palvelu on keskitetty Ouluun, mutta palvelu monikanavaisesti mahdollistaa asiakaspalvelun joustavasti ja mahdollisimman välittömästi.

ELINKEINOPALVELUT

Business Oulun elinkeinopalvelut vastaa Oulun kaupungin elinkeino- ja työllisyyspolitiikan toteuttamisesta edistämällä alueen yritys-, työllisyys- ja elinkeinotoimintaa kaupunginvaltuuston ja kaupunginhallituksen päättämien periaatteiden mukaisesti. Business Oulun elinkeinopalvelut tukee maahanmuuttajien kotoutumista tarjoamalla yrityspalveluita, jotka vastaavat meneillään olevaan tarpeeseen ja kannustavat matalalla kynnyksellä tutustumaan yritystoimintaan.

Maahanmuuttajille tarjotaan informaatiota yritystoiminnan käynnistämisestä, kartoitetaan kansainvälisiä vientiverkostoja ja Invest In -mahdollisuuksia, kerätään tietoa maahanmuuttajien yrittäjyyteen liittyen. Toiminnan kautta saadaan lisää tietoa kohderyhmän pidemmän aikavälin koulutustarpeista. Toiminnalla tuetaan maahanmuuttajien kotoutumista tarjoamalla heille verkostoja ja mahdollisuuksia tutustua suomalaisen yhteiskuntaan yrittäjyyteen liittyvän toiminnan kautta.

OULU TALENT HUB – KANSAINVÄLISTEN OSAAJIEN OHJAUS JA TYÖLLISTÄMINEN

Vuonna 2019 kansainvälisiä tutkinto-opiskelijoita oli Oulun seudulla noin 1100, mutta tilastokeskuksen tekemän seurannan mukaan alle puolet Oulun ulkomaalaistaustaisista korkeakouluopiskelijoista työllistyi Suomeen. Samaan aikaan Ouluun ja sen lähialueille on lähitulevaisuudessa odotettavissa suuria investointeja, mutta nimenomaan osaajapula koetaan yritysten keskuudessa

esteenä kasvulle. Kaupungin tavoitteena onkin edistää sitä, että yritykset ja kansainväliset osajat löytäisivät toisensa. Tähän pyritään vastamaan erityisesti Oulu Talent Hub -hankkeen muodossa, jonka avulla pyritään helpottamaan alueen osaajapulaa ja sitä kautta tukemaan yritysten mahdollisuuksia kasvaa ja kansainvälistyä.

Oulu TalentHubin tavoitteena on selkeyttää Suomessa jo olevien kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden, tutkijoiden ja työnhakijoiden työllistymispolkuja sekä edistää heidän työllistymistään alueen yrityksiin, ja hankkeen kautta yritykset pyritäänkin saamaan entistä vahvemmin mukaan kansainvälisten osaajien opintoihin jo alkuvaiheesta lähtien. Konkreettisina toimenpiteinä yritysten ja opiskelijoiden kohtauttamiseksi toteutetaan esimerkiksi yleisinfoja, teemakohtaisia verkostoitumistapahtumia sekä yritysvierailuja.

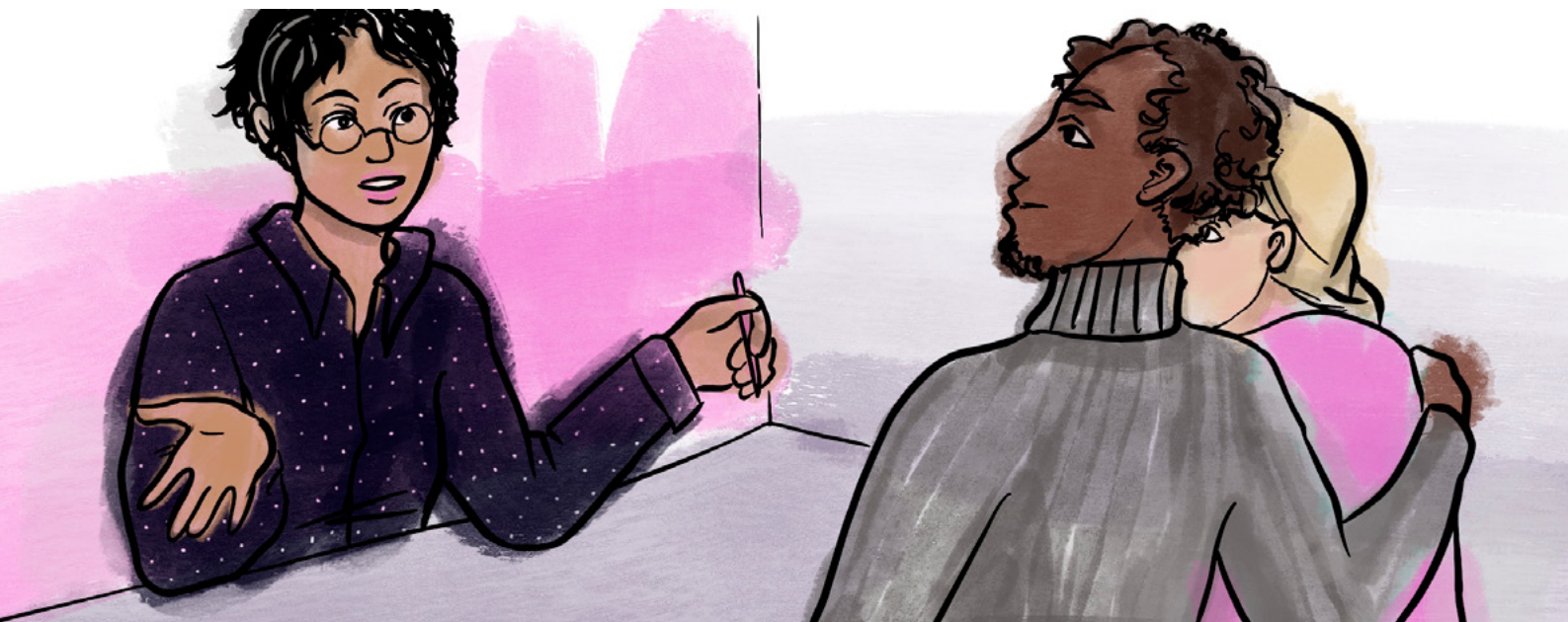
Hankkeessa kiinnitetään huomiota myös yritysten kansainvälistymisvalmiuksiin, kansainvälisten osaajien tuomaan lisäarvoon liiketoiminnalle sekä tuetaan yrityksiä näiden mahdollisuuksien tunnistamisessa ja hyödyntämisessä. Lisäksi Talent Hubin kautta pyritään vaikuttamaan yritysten yleiseen asenneilmapiiriin sekä tuetaan työntantajien kyvykkyyttä rekrytoida kansainvälisiä osaajia. Yritysten organisaatiokulttuurin ja kansainvälistymisvalmiuksien arviointiin liittyen hankkeessa tehdään yhteistyötä Helsingin seudun kauppakamarin ja Business Finlandin kanssa.

Talent Hub -toiminnan tuloksena luodaan ekosysteemimäisesti toimiva verkosto sekä toimintamalli, joka kokoaa yhteen ja kehittää kansainväliseen rekrytointiin liittyviä mahdollisuuksia sekä palveluita alueella. Hankkeen myötä kansainväliset osajat ja yritykset löytävät toisensa nopeammin kuin aikaisemmin ja osajat sijoittuvat sekä työllistyvät alueelle, ja täten vahvistetaan yleisesti Oulun alueen tunnettavuutta sekä vetovoimaisuutta kansainvälisten osaajien keskuudessa.

KELA

Kansaneläkelaitos (Kela) liittyy kotoutumisvaiheen palveluihin erityisesti sosiaaliturvan osalta. Kelan tukia saa yleensä henkilö, joka kuuluu Suomen sosiaaliturvaan. Kuuluminen Suomen sosiaaliturvaan määrittyy henkilön vakituiseen asuminen perusteella. Perustoimeentulotuen osalta oikeutta käsitellään oleskelun ja toimeentulotukilain mukaisesti.

Kelan Pohjoinen asiakaspalveluyksikön Oulun palveluryhmä tarjoaa maahanmuuttajille kasvokkain tapahtuvaa neuvontaa ja ohjausta Kelan Oulun toimitalolla, ja tarpeen mukaisesti asiakkaille voidaan järjestää tulkkauksia 95 eri kielellä. Oulun palveluryhmä osallistuu tarvittaessa muun muassa kaupungin järjestämiin infotilaisuuksiin maahanmuuttajille, ja Kelan Pohjoisen vakuutuspiirin toimeentuloturvakokeskuksen ulkomaalaisasioihin keskitetyt työntekijät tekevät kiinteää yhteistyötä kaupungin maahanmuuttajapalvelujen kanssa.

Oulun kaupungin maahanmuuttajapalvelut osallistuu Kelan Pohjoisen vakuutuspiirin toimeentuloturvakeskuksen luomaan, alueella olevien neljän suuremman kaupungin maahanmuuttajapalvelujen verkostoon kolmen kuukauden välein. Toimeentuloturvakeskuksen esihenkilö osallistuu Kelan edustajana asiantuntijan roolissa Oulun kaupungin maahanmuuttajaneuvoston toimintaan ja kokouksiin aina silloin, kun asialistan mukaan käsitellään Kelan palveluja. Tarvittaessa kutsusta Kelan Pohjoisen vakuutuspiirin toimeentuloturvakeskuksen edustaja osallistuu myös muihin yhteistyöryhmiin.

SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT HYVINVOINTIKESKUKSISSA

Palveluiden integraatio toteutuu hyvinvointikeskuksissa, josta kunnassa asuvat henkilöt saavat sosiaali- ja terveyspalvelut. Perussosiaalityö aikuisille toteutuu hyvinvointikeskuksissa, missä tehdään sosiaalihuoltolain mukaiset palvelutarpeen arviot ja asiakassuunnitelmat yhteistyössä asiakkaan läheisverkoston ja eri viranomaisten kanssa. Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen osalta päätöksenteko toteutuu hyvinvointikeskuksissa, lastensuojelussa ja palveluohjauksessa.

Matalan kynnyksen talousneuvontapalvelua toteutetaan yhdessä hyvinvointikeskusten, Kelan työllisyyspalveluiden ja talous- ja velkaneuvonnan kanssa. Terveyspalveluiden toiminnan tavoitteena on palvella eri asiakasryhmiä ja -segmenttejä vaikuttavasti ja tehokkaasti lisäämällä ja kehittämällä yhteistyötä sekä sujuvoittamalla kaikkien vastaanottopalveluiden toimintakäytäntöjä. Kehittäminen koskee kaikkia perus- ja erityispalveluiden lääkärin ja hoitajien vastaanottoja, suun terveydenhuoltoa, mielenterveys- ja päihdevastaanottoja sekä yhteistyötä sosiaalipalveluiden ja ikäihmisten palveluiden kanssa.

Perus- ja erityistason palveluiden yhteensovittaminen ja eri ammattiryhmien yhteistyö toteutuvat hyvinvointikeskuksissa. Palveluiden yhteensovittamisen tavoitteena ovat yhtenäiset palveluketjut. Paljon palveluita tarvitsevien osalta panostetaan hoidon jatkuvuuteen sekä ohjataan asiakkaita tarkoituksenmukaiseen palveluiden käyttöön. Kehittämiskohteena ovat edelleen myös kansalaisten sujuva monikanavainen yhteydenosaanti sekä ohjaus ja neuvonta. Tavoitteena on tuottaa asiakkaalle mahdollisimman hyviä ja tasalaatuisia asiakaskokemuksia.

Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020-2030 on valmistunut. Strategiassa on viisi painopistettä: mielenterveys pääomana, lasten ja nuorten mielenterveys, mielenterveysoikeudet, palvelut ja mielenterveysjohtaminen. Strategian tavoitteita on ehdotettu vietävän eteenpäin lisäämällä aluksi ehkäisevien ja hoitopalveluiden saatavuutta perustasolla sekä näiden ylläpitämiseksi tarvittavaa yhteistyörakennetta. Lisäksi strategiassa esitetään parannettavan työelämään kuntouttavia mielenterveyspalveluita, mielenterveysosaamista kunnissa ja itsemurhien ehkäisyä. Oulun kaupungissa menossa olevat kehittämistoimenpiteet mielenterveys- ja päihdepalveluiden kehittämiseksi ovat mielenterveysstrategian tavoitteiden mukaisia (mielenterveys- ja päihdeintegraatio, lasten, nuorten ja perheiden integraation ja Tulevaisuuden Sote-hanke).

Mielenterveys- ja päihdepalvelujen toteuttamisen tavoitteena on mielenterveys- ja päihdepalveluiden saatavuuden parantuminen niin, että suurin osa kuntalaisista saa avun omassa hyvinvointikeskuksessaan ilman läheteitä ja kriteerejä. Eri ikäryhmien mielenterveys- ja päihdepalvelujen toteuttamista siirretään hyvinvointikeskuksiin perustason terveys- ja sosiaalipalveluiden yhteyteen, jolloin palvelut saadaan lähemmäs potilaita ja mahdollistetaan moniammatillinen yhteistyö. Psykiatrinen laitoshoido järjestetään PPSHP:n psykiatrian tulosalueella.

MAAHANMUUTTAJAPALVELUT JA KIINTIÖPAKOLAISTEN VASTAANOTTO

Oulun kaupungin hyvinvointipalvelut järjestää keskitettynä palveluna sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelut Oulun kaupungissa asuville pakolaistaustaisille henkilöille kotoutumisaikana. Maahanmuuttajapalveluita käyttävät kiintiöpakolaiset, oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat sekä heidän perheensä, tai itsenäisesti Ouluun muuttaneet pakolaistaustaiset henkilöt, jotka ovat olleet Suomessa alle kolme vuotta väestötietojärjestelmään kirjautumisesta lähtien. Lisäksi merkittävä asiakasryhmä on yksin alaikäisinä ilman huoltajaa tulleet pakolaislapset, joille tarjotaan edellä mainittujen palveluiden lisäksi alaikäisten asumispalveluja ja tarvittaessa lastensuojelun palveluita.

Maahanmuuttajapalveluiden yhteiskunnallisenä tehtävänä on auttaa ihmisiä kotoutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan yhteistyössä muiden viranomaisten ja järjestöjen kanssa. Pakolaistaustaiset maahanmuuttajat tarvitsevat varsinkin alkuvaiheessa paljon neuvontaa, ohjausta ja tukea talouteen, elämänhallintaan, yhteiskuntaan ja oman kotoutumispolun löytämiseen liittyvissä asioissa.

Maahanmuuttajapalveluiden palveluissa korostuvat moniammatillinen apu ja tuki, mihin kuuluvat muun muassa vastaanottojärjestelyt, sosiaalityön, psykologin ja terveydenhuollon palvelut, opastus ja neuvonta, asumisen ohjaus, asumispalvelut sekä ensimmäisten vuosien psykososiaalinen tukeminen. Pakolaiset saavat lakisääteisiä kotoutumispalveluita sosiaali- ja terveystieteiden palveluissa kolmen vuoden ajan, jonka jälkeen he saavat tarpeensa mukaisesti kaupungin tarjoamia yleisiä hyvinvointipalveluiden palveluita kuten muitakin kaupungin palveluita. Jos asiakkaalla on tarpeita muille kuin peruspalveluille johtuen esim. vammaisuudesta, kehitysvammaisuudesta tai mielenterveydestä, silloin erityisryhmien palveluohjauksen sosiaalityöntekijä tai palveluohjaaja auttaa asiakasta saamaan palvelut,

joihin hänellä on lain mukaan oikeus. Erityisryhmien palveluohjauksen työntekijä myös antaa tietoa muista palveluista ja neuvoo, miten niitä voi hakea.

Sosiaalityöntekijät laativat kaikille asiakkailleen sosiaalihuoltolain mukaisen palvelutarpeenarvioinnin sekä kotoutumislain mukaisesti kotoutumissuunnitelman. Kotoutumissuunnitelma on maahanmuuttajan yksilöllinen suunnitelma niistä toimenpiteistä ja palveluista, joiden tarkoituksena on tukea maahanmuuttajan mahdollisuuksia hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen taito sekä muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä edistää hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhdenvertaisena jäsenenä yhteiskunnan toimintaan.

Kaikille lapsiperheille tehdään myös perheen kotoutumissuunnitelma. Siinä kiinnitetään erityistä huomiota lapsen tai nuoren kehitystä tukevan ja ohjaavan vanhemmuuden edellytyksiin sekä vanhempien tuen ja koulutuksen tarpeisiin. Lapsiperheillä on halutessaan mahdollisuus saada myös perheterapeuttista keskustelutukea, jolla tuetaan vanhemmuutta ja perheen hyvinvointia. Kaikki asiakkaat saavat myös sosiaaliohjaajilta ensimmäisen vuoden ajan tiivistettyä asumisen ja arjen ohjausta. Tiivistettyä ohjausta jatketaan tarpeen mukaan myös ensimmäisen vuoden jälkeen.

Oulun kaupungissa on tehty päätös 50 kuntapainokasta, johon sisältyy alaikäiset, yksin ilman huoltajaa maahan tulleet turvapaikanhakijat sekä kiintiöpakolaiset, joka sisältää myös vamman tai sairauden vuoksi maahan tulleet pakolaiset. Kotoutumislain mukaisesti ELY-keskus vastaa kiintiöpakolaisten kuntiin sijoittamisesta. Maakunnan alueelle on laadittu ELY-keskuksen koolle kutsumassa yhteistyöryhmässä vastaanottokeskuksesta kuntaan -toimintamalli, jonka pohjana on toiminut Oulun kaupungin ja Oulun vastaanottokeskuksen vuosien varrella kehittämä yhteistyö. Toimintamalli varmistaa hallitun kuntaan muuton, ja sitä laatimassa olivat pakolaisia vastaanottavat Pohjois-Pohjanmaan kunnat, TE-toimisto sekä alueen vastaanottokeskukset.

7. SEURANTA

Lain kotoutumisen edistämisestä pohjalta ELY, TE-toimisto, Kela, sekä muut kunnan alueella toimivat viranomaiset osallistuvat kotoutumisohjelman laadintaan, toteutukseen ja toimeenpanon seurantaan. Kotoutumista kehitetäänkin monialaisena yhteistyönä, johon osallistuvat edellä mainittujen tahojen lisäksi poliisi, sekä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja järjestävät järjestöt, yhdistykset ja yhteisöt.

Lain mukaan kunta asettaa paikallistason neuvottelukunnan kotoutumisen suunnittelun ja toimeenpanon kehittämistä ja etnisten suhteiden edistämistä varten. Kunta yhdessä TE-toimiston kanssa vastaa kotoutumista edistävien ja tukevien toimenpiteiden ja palvelujen järjestämisestä, niihin ohjaamisesta sekä niiden seurannasta. Lisäksi ne voivat laatia paikallisia tai seudullisia yhteistyösopimuksia toimenpiteiden ja palvelujen järjestämisestä alueellaan.

Kun Oulun kaupunginvaltuusto on hyväksynyt kotoutumisohjelman, perustetaan kotoutumisohjelman seurantar ryhmä, joka seuraa tavoitteiden toteutumista ja osallistuu seurantaraportin valmisteluun. Seurantar ryhmään osallistuu edustajat kaikilta Oulun kaupungin palvelualueilta, sekä edustusjärjestöiltä ja valtion viranomaistahoilta. Kotoutumisohjelman seurantar ryhmä osallistuu tavoitteiden toteutumisen seurantaan, sekä myös tiedonkeruuseen ryhmän jäsenien omilta toimialoilta.

Seurantar ryhmä osallistuu myös raportin valmisteluun sovittujen indikaattorien pohjalta, ja tekee tarvittaessa esityksen kotoutumisohjelman päivittämisestä kaupunginhallitukselle neljän

vuoden kotoutumisohjelman voimassaoloaikana.

Hyvien väestösuhteiden ja osallisuuden kehittymistä seurataan Suomessa kehitettyjen indikaattorien pohjalta. Kyseisissä indikaattoreissa ja mittareissa keskitytään erityisesti paikallistason hyvien suhteiden kartoittamiseen ja kehittämiseen eri ryhmien välillä, ja niiden tavoitteena on kattaa kaikki, niin myönteiset kuin kielteisetkin ryhmien välisiin suhteisiin liittyvät tekijät. Tätä kehitystä selvitetään toteuttamalla kyselyitä kuntalaisille kahden vuoden välein, eli kaksi kertaa kotoutumisohjelman voimassaolon aikana. Kyselyn avulla haetaan tietoa myös palveluiden laadusta ja saavutettavuudesta.

Asenteiden kohdalla kiinnitetään huomiota erityisesti ryhmien välisen kunnioituksen ja epäkunnioituksen ilmenemiseen, ennakkoluuloihin, sekä siihen, miten monimuotoisuuden suhtaudutaan yhteiskunnassa. Turvallisuuden kohdalla tarkastellaan esimerkiksi sitä, millaiseksi yksilöt itse kokevat oman turvallisuutensa, ja millaisena se myös tilastojen valossa näyttäytyy.

Vuorovaikutuksen kohdalla kyselyssä selvitetään muun muassa millaiseksi asukkaat kokevat yhteenkuuluvuuden tunteen sosiaalisten verkostojensa pohjalta, ja millaiseksi tuen saatavuus vastaanottavassa yhteiskunnassa koetaan. Osallistumiseen liittyen selvitetään, kuinka aktiivisesti asukkaat osallistuvat järjestettyyn toimintaan, mitä esteitä tähän liittyen on olemassa, sekä sitä, millä toimilla osallistumista voitaisiin edistää. Tärkeää on myös tarkastella asukkaiden yhteiskunnallista vaikuttamista, sekä luottamusta yhteiskunnallisia instituutioita kohtaan.

Unicef on myöntänyt Oululle Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen, ja lasten kohdalla käytetäänkin Unicefin laatimia, kyseiseen malliin pohjautuvia nelitasoisia indikaattoreita. Näiden pohjalta Oulu ehkäisee syrjintää pyrkimällä vaikuttamaan yhteiskunnan asenteisiin, ja lisäksi kaupunki huomioi haavoittuvassa asemassa ja syrjinnän vaarassa olevien lasten ja perheiden näkökulmia toimintansa suunnittelussa. Kaupunki myös kohdentaa resursseja edellä mainituille ryhmille, sekä varmistaa, että jokaisella lapsella on yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastuksiin ja mielekkääseen vapaa-aikaan. Lapsiin kohdentuvista palveluista tehdään valmisteluvaiheessa lapsivaikutusten arviointi yhdessä sovittujen periaatteiden mukaisesti.

Lisäksi Oulu ehkäisee aktiivisesti lasten eriarvoistumista ja huoltajien matalan koulutustason periytyvyyttä myös kasvuympäristöissä sekä kaavoituksen keinoin. Tukea Oulu tarjoaa myös panostamalla etsivään nuorisotyöhön ja muihin nuorille suunnattuihin matalan kynnyksen tukipalveluihin, joita kaupunki toteuttaa jatkuvina toimintamuotoina.

Aikuisten ja nuorten ulkomaalaistaustaisten asukkaiden kohdalla kiinnitetään huomiota koulutuksen ja työllistämisen edistämiseen, terveyteen ja hyvinvointiin, asumiseen, sekä yksilöiden osallistumismahdollisuuksiin yhteiskunnassa. Kotoutumis- ja osaamiskeskuksen tilastotietokantaa käytetään seurannassa hyväksi, minkä lisäksi työllisyyden osalta hyödynnetään tilastoja työllisyyspalveluista, ja koulutukseen liittyen Talent Hub -verkoston raportteja. Asukkaiden osallistumismahdollisuuksien seurannassa hyödynnetään

aiemmin mainittua hyviin väestösuhteisiin liittyvää kyselyä, jossa myös osallistumiseen kiinnitetään huomiota. Myös Oulun maahanmuuttajaneuvosto pyrkii toiminnallaan kartoittamaan ja edistämään ulkomaalaistaustaisten asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia vastaanottavassa yhteiskunnassa.

Oulun kaupungin tavoitteena on, että asuinalueet ovat mahdollisimman monipuolisia niin asutokannaltaan kuin asukasrakenteeltaankin. Näin ehkäistään asuinalueiden eriytymiskehitystä eli segregatiota sekä väestöryhmien keskittymistä. Alueiden asukasrakenteen monipuolisuudessa kiinnitetään huomiota maahanmuuttajien alueelliseen sijoittumiseen tarkastelemassa vieraskielisen väestön osuuksia ja niiden kehitystä kaupunginosittain.

Asumisessa kiinnitetään huomioita myös maahanmuuttajien asunnon saantiin ja asunnottomuuteen. Oulun kaupunki kerää vuosittain asunnottomuustiedot myös maahanmuuttajataustaisten osalta ja raportoi ne Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:lle. Oulun välivuokrauksen toimintamalli edistää maahanmuuttajien asunnonsaantia. Maahanmuuttajien asuttamisen onnistumista kuvaa se, kuinka moni välivuokrauksen asiakkaista saa itselleen oman asunnon ja pystyy välivuokrauksen jälkeen jatkamaan

Kotoutumisohjelma ohjaa talousarvion kotoutumistoimenpiteiden suunnittelua ja toteutumista. Talousarvion vuosikellon mukaisesti toimintaympäristöanalyysissä tunnistetaan kotoutumiseen liittyvät muutos- ja kehittämistarpeet, minkä avulla vuosittain tarkennetaan kotoutumisohjelman tavoitteiden toteutumista. Analyysin pohjalta laaditaan talousarvion ja käyttösuunnitelman tavoitteet sekä määritellään tavoitteiden mukaiset resurssit sekä kotoutumisen toimenpiteet. Toimintakertomuksessa arvioidaan vuosittain talousarviossa määriteltyjen tavoitteiden ja kotoutumistoimenpiteiden toteutumista. Kotoutumisen seurantaryhmä arvioi kotoutumisohjelman toteutumista ohjelman indikaattoreiden ja asiakaskyselyistä saadun tiedon pohjalta.

